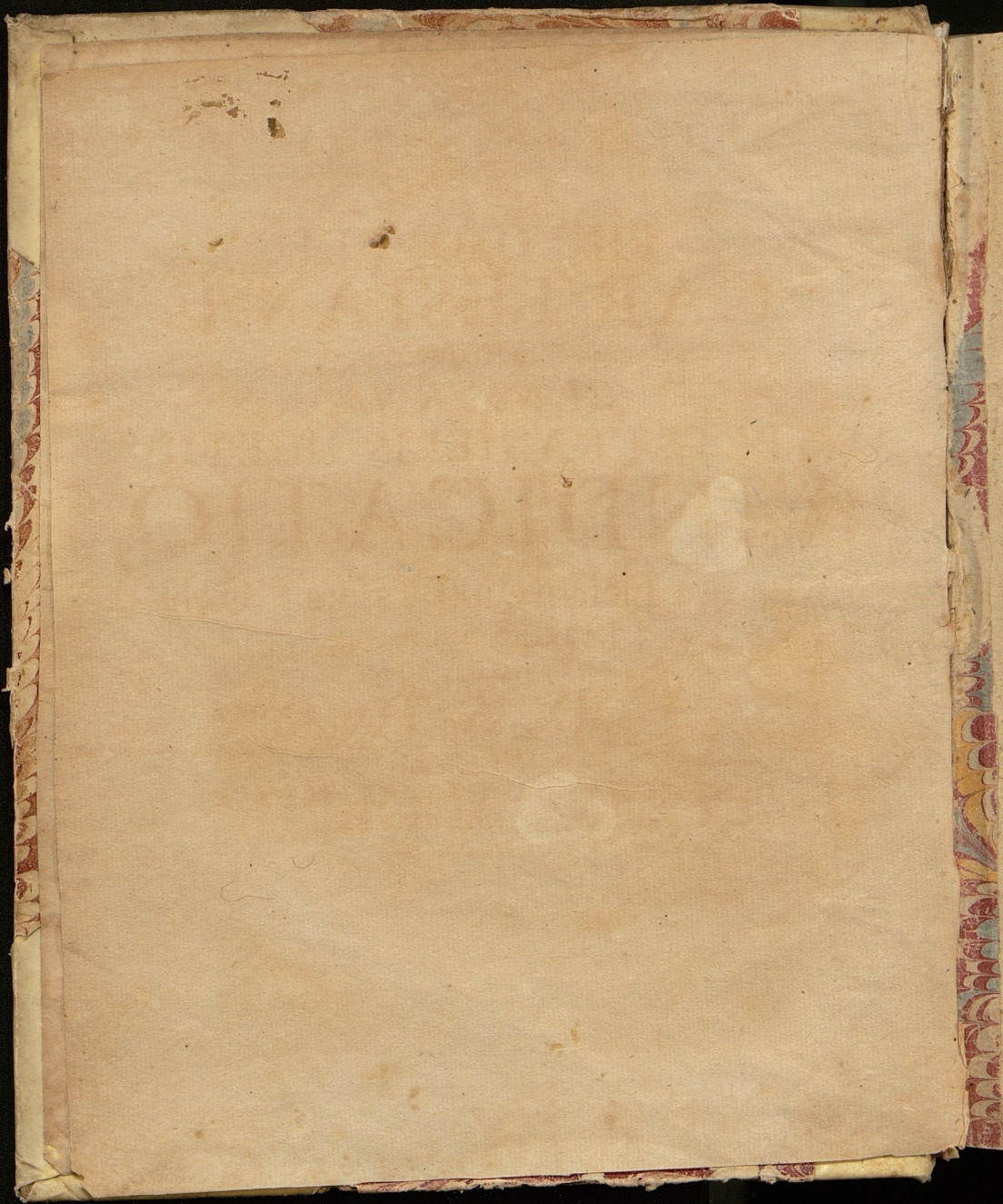

OU Kpi
8

Y 948
P. 11

1

PHILOSOPHIÆ
CARTESIANÆ
adversus
CENSURAM
PETRI DANIELIS HUETII
VINDICATIO,

In qua pleraque intricatiora Cartesii
loca clarè explanantur

Autore

D. A. P.

L I P S I Æ,
Impensis JOHANNIS CASPARI MEYERI.
Literis CHRISTIANI BANCKMANNI.
Anno M. DC. XG.

PHILOSOPHIAE
CARTESTIANAE
GRAMMATICAE
PETRI DANIELIS HUETII
VINDICATIO
In qua plerique errores
socratici copulantur

D. A. P.

IMPENSIBUS CASPARI MEYER
LUDWIGI CASPARIANUM
1711

L121

SERENISSIMI ac POTENTISSIMI
ELECTORIS
SAXONIÆ

MINISTRISIMO,

nempe

SUPREMO AULÆ MARE-
SCHALLO

&

CONSILIARIO

tum in negotiis publicis,
tum bellicis &c.

INTIMO,

ILLUSTRISIMO

juxtim &

EXCELLENTISSIMO DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO ADOLPHO

ab HAUGWIZ,

Dynastæ Superioris & Inferioris Lichten,
Reichenbach &c.

Mæcenati suo Optimo, Maximo,

ac

Domino Gratosissimo.

ILLUSTRISSIME
ET
EXCELLENTISSIME
DOMINE,
Domine Gratosissime.

Ogitanti mihi, sub Cujus
Clypeo præsentem Philoso-
phiæ Cartesianæ Defensio-
nem juris publici facerem, illicò ap-
paruit EXCELLENTIA TUA ILLUSTRIS-
SIMA, quippe quæ Avitâ virtute pro-
bis omnibus prodesse, nemini eorum
obesse gestit, hincque hæctenus studia
mea

mea tenuia tam gratioſo afflavit favo-
niò, ut ne quidem ab invidis ſint ſuffla-
minata. Tantò confidentiùs *Gratio-
ſiſſimum Tuum Affectum* etiam hoc in
negotio mihi met ſum pollicitus, quan-
tò magis hoc ſtudii ſpecimen collimi-
tat inſtituto Ordinis noſtri Philoſo-
phici laudatiſſimi, utpote qui nuperiùs
interprete Decanò Suò, Sacri Codicis
& rei Philoſophicæ intelligentiſſimò,
profeſſus eſt libertatem philoſophan-
di; hâc ſaltim additâ cautelâ, ne impri-
mis Divino revelato verbo, & poſt-
modum ſanæ etiam rationi ex amore
erga certum autorem reluctemur.
Etenim à Cartefii partibus ſtans nun-
quam in hominis verba penitùs juravi,
ſed tam diu ejus ſector doctrinam,
quàm diu eam utrique præfatorum
conſonam deprehendo. Itaque ut &
hoc in paſſu me, neminem calumnian-
tem, adverſus inſultùs injurioſos Gra-
tioſiſſi-

tiosissimè tuearis, est quòd ab EXCEL-
LENTIA TUA ILLUSTRISSIMA submisfis-
simâ mente contendo, sanctè promit-
tens, me veriora demonstrantibus lu-
bentissimè assurrecturum. Pro quo
quidem redhostimentum præstolabe-
ris nullum ab eo, qui ultrò, uti piis ad
Deum fundendis precibus pro asse-
renda TUA TUÆQVE FAMILIÆ ILLU-
STRISSIMÆ incolumitate, ita & quibus-
vis servitiis ætatem totus tenetur

ILLUSTRISSIMÆ EXCELLENTIÆ
TUÆ

Dab. Lipsiæ è Musæo ipsi. Idib.
Febr. M DC XC.

subiectissimus

D. Andreas Petermann.

Ad

Lectorem benevolum.

Rodiit nuperrimè Petri Danielis Huetii Philosophiæ Cartesianæ censura, ex qua certissimum illi exitium brevi futurum nonnulli sunt vaticinati. Hoc percipiens non potui non flagrare cupidine visendi hujus tractatus, & quidem ideò, quòd hæctenus in Collegiis Physiologicis magnâ ex parte quidem vestigia Cartesianæ legerim, quædam tamen adhuc in eo desideraverim. Unde mox pulcherrima me ambibat spes, ambigua illa apertæ falsitatis iri convictum. Ast simul ac copia hujus censuræ mihi facta est, in ea vix, ac ne quidem vix, quicquam deprehendi, quòd non jam olim à Gassendo, Henrico Moro, Parco, Schulero aliisque in scenam Philosophicam productum, & vel ab ipso Cartesio, velle Grand & Bassécour solidissimis argumentis sit repressum. Quæ de re credidi, cramben juxta diverbium multoties coctam, de novo Philosophis appositurum esse eum, qui Huetianis objectionibus refellendis operam navaverit. Cùm verò hi, quorum studia juvantur meis, nihilominus prolixiorē refutationem à me exigere cernerentur, imprimis ideo, quia Doctrina Cartesianæ hinc inde impietatis stigmatē legatur notata; meas quales quales ad objectiones Huetianas re-

sponſiones hic Tecum, Lector Benevole, commu-
nico, hâc lege, ut, ſi quæ Tibi apparuerint obſcura vel
dubia, vel à veritate penitus remota, rurfus ea me-
cum tali animò, quali ſunt propinata, conferre ne re-
cuſes. Omnia eum in finem, ut veritas Philoſo-
phica indies magis atqve magis eluceſcat. Placuit
verò Methodus Erotematica, quò Lectori clariùs
conſtet de ſtatu controverſiæ. Volupe quoque mi-
hi factum eſt perſæpe Autori huic opponere autori-
tatem Ariſtotelis, quòd ab ipſo omni honoris en-
comio ſit maſtatus, & ab Anti-Cartefianis etiam in
deliciis habeatur. Nec injuriolis altercationibus va-
care mentem ſubiit, ut ut paſſim anſa ſit data, ne vi-
derer injurius in pios manes Philoſophi modeſtiæ
laude celeberrimi. Inſuper rogandus mihi eſ, ut
ſtylum adhibitum, quò in diſcurſibus uti conſvevi,
æqvi boniqve conſulas. Negotiola enim mea indies
expedienda ſatis temporis concinnioris ſtyli man-
gonio non conceſſere. Hoc ipſum potius relinqve
iis, qui venuſtis locutionibus, quàm clariſ rerum no-
tionibus, philoſophari malunt. Quæ ſi ab æqvani-
mitate Tua impetravero, faxo, ut propediem & me-
as Philoſophiæ Cartefianæ adhuc obſtantes dubita-
tiones reſciſcas. Interim vale ad votum

Tui Studioſiſſimi

D. Andreæ Petermann.

C A P U T

CAPUT PRIMUM.

Expenditur Cartesii sententia de dubitatione &
de hac argumentatione : Ego cogito,
ergo sum.

I. *Q. An Philosophia Cartesiana fundamentum sit dubitatio?* II. *Cur in dubitatione Philosophia sua fundamentum posuerit Cartesius?* III. *An Cartesius dubitandi propositum ante deseruerit, quàm tenuerit?* IV. *An primam veritatis notitiam in eo statuat : Ego cogito, ergo sum?* V. *An in eo ponat, ut concessum, id, quod queritur, dum concludit : Ego cogito, & consequenter sum?* VI. *An Cartesius, ut probet consequentiam in his propositis : Ego cogito, ergo sum; opus habeat, ex regulis Dialectica comprobandi argumenta deprohere?* VII. *An Cartesii sententia sit, Deum efficere posse, ut contraria & repugnantia enunciata vera simul esse possint?* VIII. *An ex hoc Enunciato : Ego cogito, certò colligi possit ; Ergo sum?* IX. *An notio hæc : Ego cogito, Ergo sum, sit omnium prima?* X. *An huic notioni : Ego cogito, ergo sum ; alie plurimæ, v. g. Quicquid agit, est, præverti debuerint?* XI. *An Cartesius sibi contradicat, iis, quæ lumine naturali nobis nota sunt, fidem aliquando tribuens, fidem aliquando detrahens?* XII. *An enunciatò hòc : Ego cogito ; aliud significetur, quàm quod vult Cartesius, ac proinde ducta ex eo conclusio, Ergo sum, nulla sit?* XIII. *An cogitatio, quâ nunc cogito, alia sit, ac cogitatio, de qua cogito, v. g. cogito, me cogitasse vulpanserem?* XIV. *An, cum quis cogitat de re aliqua, sit eadem idea rei hujus, de qua cogitat, ac idea ipsius cogitationis?* XV. *An falsum sit istud : Ego cogito, ergo sum ; nobis cognitum esse per simplicem visionem, non per ratiocinationem?* XVI. *An ex hoc dubitandi argumento, quod à Cartesio propositum est, nescire nos, annon ita comparati*
simus

*simus à Deo, vel à malo aliquo Genio, ut semper fallamur, re-
fellatur istud: Ego cogito, ergo sum? XVII. An verum sit,
Deum nos fallere non posse in iis rebus, quas cognoscimus per
simplicem visionem? XIX. An Cartesius in exorsu Philo-
sophiæ Academicos & Scepticos affectatus, statim erret, ut eos
deserit? XIX. An fateatur Cartesius, nullam nos habere
veritatis normam, nisi constet, nos ita à Deo non esse factos, ut
semper fallamur?*

Ad §. 1.

Qv. I. An Philosophiæ Cartesianæ fundamen- tum sit dubitatio?

§. 1. Antequam respondeo, necessum est, ut distingvam inter
dubitationem veram & fictam. Quid vera sit, patet per se: Ficta
verò est ea, quæ dubitamus de re in se nobis satis perspecta, saltim
ideo, ut alterum affirmantem ad solidiorem adigamus probationem.

§. 2. Hæc distinctione præmissâ, dico, Cartesii dubitationem
pertinere ad solum posterius genus, nempe fictæ dubitationis.

§. 3. Id quod mox cernere licet ex Cartes. §. 3. Part. I. *Sed hæc
interim dubitatio ad solam contemplationem veritatis est restringenda.
Nam quantum ad usum vitæ, quia per sepe rerum agendarum occasio
præteriret, antequam nos dubiis nostris exsolvere possemus; non raro
quod tantum est verisimile cogimur amplecti; vel etiam interdum, etsi e
duobus unum altero verisimilius non appareat, alterutrum tamen eligere.
Item §. 7. Sic autem rejicientes illa omnia, de quibus aliquo modo possu-
mus dubitare, ac etiam falsa esse fingentes; facile quidem supponimus,
nullum esse Deum, nullum cælum, nulla corpora; nosque etiam ipsos non
habere manus, nec pedes, nec denique ullum corpus; non autem ideo nos,
qui ita cogitamus, nihil esse.*

§. 4. Deinde hoc approbant etiam exempla à Cartesio in dubium
vocitata, v. g. nullum esse Deum &c. v. §. 7. jam citatum. Etenim
quis unquam eò dementiæ abibit, ut ulla credulitate sibi persvaderi
patiat, Cartesium Mathematicorum tunc temporis jamjam princi-
pem verè dubitasse de manuum & pedum suorum existentia, vel prin-
cipiorum Mathematicorum inconcussa veritate?

§ 5. Tan-

§. 5. Tandem ficta hæc dubitatio luce meridiana clariùs eluceſcit ex ipſo §. 9. P. 1. & deſin. 1. p. 85. *Cogitationis nomine, complector illud omne, quod ſic in nobis eſt, ut ejus immediate conſcii ſimus. Itæ omnes voluntatis, intellectus, imaginationis, & ſenſuum operationes ſunt cogitationes.* Hic tamen ſentire conſtituit ſpeciem cogitationis. Jam verò eò ipſò, dum de manuum & pedum ſuorum exiſtentiâ, quam ſenſit, dubitavit, eos cogitavit, & conſequenter adeo veros, quam quos veriſſimos agnovit.

§. 6. Neque hoc dubitare vitio eſt vertendum Philoſopho noſtro: Si quidem eò ipſò imitatus eſt Antagoniſtarum ſuorum Coryphæum Ariſtotelem lib. 1. c. 2. *Metaph. A principio quidem admirando ea, quæ de dubitandis faciliora erant: Deinde paulatim ulterius procedentes, etiam de majoribus dubitando, ut de paſſionibus Lunæ & eorum, quæ circa ſolem & ſtellas ſunt, ac de generatione univerſi. Qui verò dubitat, & admiratur, putat ſe ignorare: quare Philoſophus, amator fabularum quodammodo eſt, eo quod fabula ex mirandis conſtat.* Confer totum Lib. III. *Metaph.* quippe quem totum per dubitationes Ariſtotelicas reſolvit *Erneſt. Sonerus in Comment. Lib. Metaph.* Apprime verò hic ex laudato Sonero locum inveniunt Hecatombæ digna verba: *Dubitationes enim de principiis deſinunt tandem in primum principium omnium. p. 189.* Et nonne Ariſt. librum 4. *Phyſ.* exorſus eſt, *dubitando de loco & inde oriundo motu.* Ex quo tamen poſtmodum derivavit omnem ſuam Phyſicam naturam deſiniens principium motus atque quietis. Plures veteres eoſque ſummos Philoſophos vide allegatos apud le Grand in *Apologia Cap. 3.* Ex recentioribus verò præter Sonerum huc referri meretur Belgii decus litterarium Voſſius §. 12. *Cap. 20. Tr. de Sect. Philoſ. Dubitare, inquam, eſt utile etiam de ſuis.*

§. 7. Imo quid, quæſo, ſolemnius eſt Academiis noſtris tali fictâ dubitatione? Nam exercitia Diſputatoria tam publica quam privata ex hoc fonte promanant. Dum nimirum in omnibus Facultatibus eliguntur Themata etiam ad naufeam uſque demonſtrata cognitaque, v. g. de Deo. Vid. Hülſem. *Breviar. Theol.* in quo extat diſputatio de Deo habita à Præſide hoc incomparabili, & Reſpondente Frankenſtein, Celeberrimo Lipſienſium Philoſopho, de Demonſtrationibus Mathematicis &c. Nonne hic Opponentibus ſemper tenentur per fictionem quandam non ſolum de theſium veritate dubitare, ve-

rùm

rùm & profus ambigere. Itaque Anti-Cartesiani Cartesium taxantes proceres suos ipsosmet damnant.

§. 8. Hæc tamen dubitatio non est extensa penitus ad universas res; sed duntaxat ad eas omnes, in quibus vel minimam incertitudinis suspicionem reperiemus. *vid. §. 1. Part. 1.* Quare omnino hic eximuntur immediate à mente nostrâ percepta & cogitata, *vid. §. 9. Part. 1.* Hinc minus verum perhibuisse testimonium judicandus est D. Huetius in §. suis IV. & V. Cap. I.

§. 9. Ultimò hæc dubitatio non obtinet nomen fundamenti Philosophiæ Cartesianæ ita, ut finis ejus sit dubitatio; sed quòd adhibeatur in Methodo veritatis Philosophicæ venandæ. *vid. §. 1. Part. 1.*

ad §. 2. Qv. II. Cur in dubitatione Philosophiæ suæ fundamentum posuerit Cartesius?

§. 1. Rationes, ob quas hanc dubitationem in locum fundamenti asciverit Cartesius, sunt in propatulo eæque non unæ. Nam dubitavit (1) ut sese redderet immunem à præconcepis opinionibus; utpote quarum vis tanta est, ut nobis persvadeat ea, quæ post agnitam veritatem sæpiusculè nos rubore perfundunt. Manifestum in exemplum abit motus chyli ex intestinis per venas mesaraicas firmissimè ab Anatomicis ante Asellium (quidquid etiam in contrarium sentiat Joh. Nardius in *not. Genial. IV. p. 272.*) creditus. Ipse olim omnino arbitrabar, aurum penitus depurari ab aliis metallis super cupellâ in furno probatorio. Quia rem ita eram edoctus: Ast quondam tale aurum dissolvens eventum experiebar falsissimum, quo viso, mox apertissimas erroris mei agnovi causas non sine indignatione atque pudore. Hujus farinæ exempla plura, tantum non infinita ferme, huc accersere est in facili.

§. 2. Sequutus autem est noster Philosophus rursus vestigia Aristotelis in toto III. Libr. Metaph. Textibus primis *Lib. IV. Phys. & passim*; qui dubitavit de veterum Philosophorum sententiis, ut veram inveniret. *vid. Soner. c. 1.*

§. 3. (2) Quia sensus nostri solo corpore exerciti nobis sæpenumero imponere consueverunt. *vid. §. 3. & 9. Part. 1.* Quas fallacias

cias sensuum quotidiana approbat experientia. Etenim silentii peplo involvens, quæ hinc inde ab autoribus Cartesianis v. g. Bontekoe in *Metaph.* Bassecour in *Defensione Cartes.* le Grand passim urgentur, & à Philosophis Pyrrhonicis jamjam sunt monita, impresentiarum adduco experimenta Anatomicorum instituta in degustando succo pancreatico, ubi nimirum decem presentium degustantium singuli ferme singularem saporis speciem voluerant petceptam. Et quid, quæso, luculentius est hoc phænomeno: In arce Electorali Saxonica Lichtenburgensi depicta est figura (similia artificia vid. in *Taumaturgo Optico* Niceron.) quæ in uno certo radio omnibus apparet intuentibus exactè rotunda, in reliqua autem peripheriâ stantibus videtur ovalis. Hic profectò necessario visus me semel fallit, si per eum solum figuræ nativam faciem inquiri. Porro quem fugit maxima discrepantia magnitudinum atque colorum rerum naturalium nunc absque, nunc mediantibus microscopiis aspectarum: Imò notæ sunt artificiosæ picturæ, quæ absque vitro videntur diversas res, easque demonstratè honestas, representare, per vitrum verò intuenti sistunt pudenda muliebria vel alia.

§. 4. Hoc in negotio calculos suos Cartesio adjicere non sunt veriti Weigel. in *Anal. Aristot.* §. 3. cap. 10. Michael Piccart. *Disp.* 6. §. 32. & c. Sennert. p. 564. *Instit. Phys.* Rob. Boyle *Tr. de insido experim. successu.*

§. 5. Cavendum vero est, ne cognitionem per sensus corporis factam confundamus cum cognitione, quæ absolvitur ab ipsâ mente res per sensus corporis perceptas agnoscente & dijudicante.

§. 6. Nam sensus nostros ab ipsa sic dirigi mente, jam olim inculcasse Aristot. *L. 3. de anim.* & *L. 3. de generat. animal.* legitur, cui subscribit B. Jacob. Thomaf. *qu. 50. Cap. 40. Phys. intellectum strictè acceptum definiens anime rationalis potentiam necessariam, sensui proportionem similem, secundum quam videlicet illa res sensui obvias CLARIUS, atque factum est à sensu, cognoscere & sensui non obvias quoque attingere potest.* Ex quo sponte promanat Distinctio inter sensum, qui corpore peragitur, & eum, qui à mente cogitante demum petficitur. Hæc ipsa Distinctio à Cartes. §. 9. *P. I.* tradita roboratur autoritate Philosophorum. Cum ipse Aristot. *Lib. 3. de animâ Text. 140. Cap. 2.* difertis asserat verbis: *Duplex est auditus & duplex etiam sonus. Eadem*

dem est & in cæteris sensibus ratio, atque ut actio passioque non in agente est, sed in eo, quod patitur; sic & sensibilis actio in ipso est sensitivo it. Text. 143. sed sensus ratio est, nec non Text. 146. quo & manifestum est, quod caro non est ultimū sensorium, necesse enim esset discernens, discernere tangendo ipsum. Maximopere demum Prob. 33. Sect. XI. sensus autem, ubi se junctus ab intelligentia est, laborem velut insensibilem habet: Unde dictum: Mens videt, mens audit. Porro Weigel. in Anal. Aristot. p. 110. §. 3. hujus verba sunt: Unde ratio, licet ipsa principaliter rei perceptæ certitudinem non attingat, perceptionem tamen dirigit, ne falsum pro vero, dubium pro certo assumatur. Nil minus Piccartus in Disp. 6. pag. 119. §. 32. inquit; Fallit tamen sepe sensus: Itaque accipienda puro loco illa (Aristotelica) de sensu conferrumato cum ratione, quod haario ex Libr. 3. de Anim. ubi ait, res una mensurari, ratione videlicet cum sensu congruente, quatenus ex his duobus fit unum.

§. 7. Ad hanc sensus speciem pertinent deinceps omnia, quæ quocumque modo per sensoria externa tanquam per januas irruunt in ipsam nostram mentem, ut eorum evadamus conscii. Eo ipso enim fiunt species cogitationum.

§. 8. Et hic sensus est ipsissimum ac genuinum lumen naturæ, quod Cartes. §. 1. P. 1. voluit exceptum è censu rerum dubitationi obnoxiarum. Ut proinde rursus D. Huetius §. 6. Cap. 1. affirmans, Cartesium lumini naturali omnem omnino fidem detrahere jussisse, minus bene allegati loci convincatur.

§. 9. (3) Non perperam moveri quoque dubia circa demonstrationes & principia Mathematica, svadet dissensus primiceriorum Mathematicorum in his ipsis principiis. Sic Christ. Clavius supra laudato Vossio omne eruditionis punctum ferre visus Prop. VIII. Lib. I. Elem. Eucl. cooptavit in numerum Axiomatum & hoc: Quæ mutuo sibi congruunt, ea inter se sunt æqualia, & e contrariis: quæ inter se sunt æqualia, ea sibi mutuo congruunt. Clavio adstipulatur Philosophorum Germanorum gloria incomparabilis Sturmii pag. 60. Mathes. enucleata. Utrique tamen quoad posterius è diametro sese opponit acutissimus Tacquet. vid. pag. 11. Elem. Geometr.

§. 10. Ulterius Heinlinus, non ignobilis Mathematicus Germanus, inter Postulata Geometrica admittit & hoc: Quæcumque magnitudine datâ sumi aliam magnitudinem vel majorem vel minorem posse.

Jam

Jam vero si juxta Autoris Definitionem quartam Geometricam assumimus punctum partem habens nullam, hincque indivisibile existens, & huic anneximus adhuc unum punctum; Nonne inde exurgit quantitas continua vel magnitudo? Quis autem hæc demonstraturus est minorem?

§. 11. Ceterum commemoratur inter Propositiones Euclid. Libr. 1. Propos. 10. *datam rectam finitam bisariam secare.* Hujus Problematis solutio inibi data etiam extat. Utrum vero hoc ipsum ullo modo resolutum sit possibile, ambiguum redditur ab Axiomate 14. *Elem. Geom. Lib. I. Tacquet. pag. m. 14.* ad oculum demonstrantis, magnitudines ex punctis omnino indivisibilibus numero finitis componi non posse. Nam linea ex 9. atomis composita & dividenda quintam atomum ceu mediam fovet ex naturâ sectioni ineptam natam.

§. 12. Porro ab omnibus Philosophis Mathematicis inter principia communia, eaque æternæ veritatis relata observantur hæc duo: *Omnes partes simul sumptæ sunt æquales suo toti, & ab æqualibus si abstraheris æqualia, quæ remanent, erunt æqualia.* Ex hisce duobus Axiomatibus Arithmetici Additionem derivare gestiunt. Et enim cifra A Fig. 1. supra lineolam consignatæ & addendæ sustinent vices partium; infra lineolam verò additæ stant loco totius. Igitur, computo juxta institutum, necessario æqualia remanent in superioribus A & inferioribus B, æqualibus v. g. 9. ablati.

Fig. 1.
A. 346 |
532 | 5
B. 878 | 5

§. 13. Qua occasione notetur, non præcisè requiri abjectionem numeri novenarii, si cifra superiores Fig. 2. C. sibi invicem additæ non attingunt 10. Nam in tali casu quælibet abjici possunt cifra, quibus abjectis, æqualia sunt remansura. Addendis verò numerum denarium attingentibus superantibusve, solius numeri novenarii abjectio locum invenit. Ratio hujus rei dispalescit suapte. Nam quoties numeri infra lineolam D' cifrarum monumentis sunt exprimendi, toties à 10, 9. abjiciuntur, solæque unitates consignantur. His non obstantibus, tamen remanebunt æqualia in his exemplis, quotiescunque 9. fuerint ommissæ, etiamsi tunc ab inæqualibus abstraheris æqualia nempe 9. vid. E (Hæc adduco ut occasiones dubitandi, nam inde non infringuntur Axiomata, prout peritus Arithmeticus facile deprehendet.)

Fig. 2.
C. 346 |
532 | 2
878 | 2
Fig. 3.
367
894
D. 1261
Fig. 4.
E. 3459 |
3129 | 0

§. 14. Contra Axioma quæ eidem sunt æqualia, inter se sunt æqualia, aliquoties disputantibus objeci hanc instantiam: in Δlo rectangu-

B 2

angu-

Et angulo isosceleso sunt crura trium partium; alterutrum horum dividatur in dimidias, quo facto, sex exsurgent dimidia. Dico has sex dimidias esse æquales tribus alterius totis. Igitur tres integræ duæ in se invicem novemque producentes exhibebunt □ æquale alterius lateris sex partibus per se multiplicatis demumque per duas divisus juxta Axioma: *Quæ ejusdem sunt duplicia, inter se sunt æqualia, & vice versâ.* Nihilominus tamen manifesto manifestius est, □ sex partium futurum esse 36. partium, quæ per 2. divisâ producant 18, quas tamen decuisset vi Axiomatum saltim 9. efficere. *Quam instantiam (facile tamen resolvibilem) disputantes resolvere nescivere.*

§. 15. *Quin imo nec principia Mathematica Domino Huetio credita esse veritatis irrefragabilis, inde præsumo, quod in demonstratione Evangelicâ ipsis anteposuerit principiorum moralium variis exceptionibus subjectorum veritatem.*

§. 16. (IV.) De DEO nonnullos hominum dubitasse præter atheos allegatos olim à Philippo Morneo *cap. 1. Tr. de veritate religion. Christ. & nuperius à Joh. Mullero Tr. Atheism. triumphat.* satis confirmant Sociniani asserentes, daß ein Gott sey / glauben die Leute von hõren sagen / vid. *System. Theolog. Qvæst.*

§. 17. Homines quosdam à Cacodæmone esse progenitos & quidem malos, olim fuit dogma Pythagoreorum & Manichæorum. Nostrâ vero memoriâ eadem perpetratur blasphemia apud Indos à Brachmanibus, teste Kirchero *in Chinâ cap. V. Part. III.* Et utut inter gentes moratiores nulla facile existat tam barbara, quin credat, dari numerum; attamen decet Philosophum, apprime Christianum, prævidere talium barbarorum objectiones, quo præmuniatur maturè ad easdem refellendas. Hinc nunquam poterit esse turpe Cartesio *in §. 5. Part. 1. & uberius in Meditat. primâ* per fictam dubitationem indicasse occasiones vel dubitandi vel ambigendi de DEO, huncque ut malum Genium concipiendi: Siquidem hæc omnia unice atque solum meditata sunt ideo, quo ejus sequaces evaderent promptiores ad redarguendas has impietatis species. Absit tamen, ut sub ulla veritatis sententia idem nos statuamus aut fingamus. Saltim sic prævisa blasphemantium tela minùs tibi nocebunt. *Qui enim impiam Judæi sententiam poteris solidè refellere, nisi cum ipsius, tum Majorum in Salvatore blasphemæ vox: Ipsum esse Fabrum & Fabri filium Matth. XIII. 55.*

Marc.

Marc. VI, 2. 3. tibi fuerit perspecta? Sic frustra pugnabis contra Brachmanes, Pythagoræos & Manichæos ipsorum ignorans Principium. Et quâ ratione afflicto Hiobo *de DEO in crudelern sibi converso Cap. XXX, 21. lamentanti* solatiô fortiùs poteris succurrere, quàm si ipsius de Bonitate DEI dubium & ipse antea perspexeris?

§. 18. Nec multum aberrabit à vero, qui Salvatorem ipsum & Apostolos statuerit autores dubitationum in multis ad salutem æternam agnoscendam spectantibus. Etenim dum jubemur nobis cavere à Pseudopphetis, hosque à fructibus dignoscere *Matth. VII, 16.* dum jubemur Spiritus evangelizantes probare *1. Job. IV, 19.* item *1. Theff. V, 21.* omnia probare, sola verò bona tenere; imo tandem *1. Cor. XIII, 5.* nosmet ipsos tentare, & probare, num simus in fide; nihil omnino aliud, quàm dubitatio de Pastoribus; de fide nostra insinuat. Præverunt quoque nos in hoc negotio Beroenses *Act. XVII, 11.* quotidie dijudicantes scripturas, num ita se habeant, quorum tamen studium ab ipso Spiritu S. laude ducebatur dignissimum. Et quid, quæso, usu veniet pagano convertendo in civitate, quæ fovet Christianos diversarum religionum. Hic omnino opus habet, ut de singulis dubitet tamdiu, donec maximè probabilem inveniat atque amplexetur.

§. 19. Totam hanc nostram responsonem assensu suo illustrat **B. Jac. Thomæ. in Præfat. XXXII. de Thoma incredulo, & cautione credendi philosophica.** Ex qua nunc placet sola hæc transcribere, verba: *In Scriptura sacra vetamur credere omnibus Spiritibus, ac jubemur potius probare omnia, quodq; bonum est, tenere. Hæc si vera sunt in rebus theologicis, quid Philosophos facere convenit, qui notitias suas non revelationibus, ubi fide opus est, sed lumini naturæ debent, quod aperire jubet tum dextrum oculum rationem, tum sinistrum sensus?*

Q. III. An Cartesius dubitandi propositum Ad §. 3. ante deseruerit, quàm tenuerit?

§. 1. Frustra hîc in §. 3. Cartesius à Domino Autore insimulatur inconstantia, dum ea, de quibus jussit dubitare, postmodum vult planè negata: Siquidem & hæc negatio est saltim ficta, prout in responsonem ad quæst. præcedentem i. satis est ex scriptis ejus deductum.

Nam quò magis dubitat, vel penitus etiam negat, eò etiam promptio-
rem suggerit occasionem demonstrandi thesin affirmantibus. Sicuti
id ipsum facere etiam adamant in Academiis disputantes. Quò enim
magis Opponens dubitat de veritate thesios, vel quò magis eam ne-
gat, eò etiam magis Respondens excitatur ad thesin probandam.
Consentit hoc in passu Arist. *qui dubitat & admiratur, putat se igno-
rare, v. Cap. 2. l. 1. Metaph.* Ignorare verò hic æquipollere tò nega-
re, liquet ex hoc exemplo: Quæro ex barbaro, utrum existat DEUS?
Hic siue responderit ignoro, siue nego, hoc in passu utrumque erit
perinde, siquidem quæstio est de notitiâ Dei.

§. 2. Dicis, non opus esse plenariâ dubitatione in multis alle-
gatorum indagandis, cùm sufficiat solum institutum examen, quo ex-
tricare nos valebimus. Enim verò quotusquisque sapientum reper-
tus est, qui ad examen revocaverit res adeo veras, ut earum veritas
per simplicem visionem sit perceptibilis? Nam, juxta Horat. *l. 2. Sat. 2.*

- - - Malè verum examinat omnis
Corruptus iudex.

Quare etiam omne examen versatur circa rem, ex qua vel minima
suspicio ambiguitatis nobis ingenerari potest. Ut proinde rursus
dubitatio Cartesiana omni angulo quadrat in talem examinis speci-
em, qua voce utitur §. *penultim. Part. 1.*

Ad §. 4. Q. IV. An primam veritatis notitiam in eo
statuat, Ego cogito, Ergo sum?

§. 1. Assertio hujus thesios patet ex ipsius autoris §. 7. & pas-
sim, in specie vero vid. *Responsio 2. ad Petr. Gassend.*

Ad §. 5. Q. V. An in eo ponat ut concessum id, quod
quæritur, dum concludit, Ego cogito, & con-
sequenter sum?

§. 1. Miror atque demiror Dominum Autorem fuisse imme-
morem propositionum necessariorum ex hypothesi. Quas omnes
Philosophi Aristotelici agnoscunt. Esto nobis hic instar omnium
doctrinæ Aristotelicæ consultissimus B. Jacob. Thomasius in *Metaph.*

p. 309.

p. 309. ita cōcludens: *Petrum progredi in se quidem est contingens. Posito tamen, quod ipse currat, necessarium quod est, ipsum progredi. Quin imò ex hac necessitate fluit etiam canon Arist. lib. de Interpr. c. 9. Omne, quod est, quando est, necesse est esse, & omne, quod non est, quando non est, necesse est non esse.* Hinc optimus progignitur Syllogismus:

Q. Cogitat, ille necessario cogitat.

A. Cartesius cogitat,

E. Cartesius necessario cogitat.

item:

Quandocunque sol lucet, necessario lucet;

A. Sol in meridie lucet.

E. Sol in meridie necessario lucet.

Idem quoque patet ex forma Syllogismi disjunctivi:

Aut sol lucet, aut non lucet,

A. Sol lucet

E. Sol non non lucet, i. e. lucet.

§. 2. Animus si est, rem redigere in quæstionem, quæstio oritur, utrùm sol luceat nec ne? Eò ipsò dum affirmativam tuor, negativam tacitè removeo. Quare non omne ponitur, quod erat in quæstione, sed alterum solum quæstionis membrum. Idem esto judicium de propositione Cartesii in quæstionem transformatà.

§. 3. Hæc Propositio à Cartesio nunquam est allata ut Propositio Minor hujus Syllogismi: *Quicumque cogitat, ille est &c.* Sed proponitur tanquam nuda Propositio vel Enunciatio, nullò habitò respectu ad formam Syllogisticam vel perfectam vel imperfectam.

§. 4. Ais, hic adesse duas, distinctas Propositiones: *Ego cogito, & Ego sum*, inter quas nulla potest subnasci vis concludendi absque majoris jam constructæ virtute concludendi. Verumenimverò & hoc nego.

§. 5. In quâ negatione contrariâque affirmatione vertitur cardo totius controversiæ inter Gassendum & Cartesium strenuè reciprocatæ. Quamobrem consultum duco justâ mentis staterâ ab ovo ponderare principia cognoscendi in homine, an nimirum hæc Propositio Major: *Quicumque cogitat, ille necessario cogitat & est*, tanquam universalis sic prius vera, quam hæc singularis: *Cartesius cogitat & est*.

§. 6. Proinde constat inter omnes Philosophos, naturam universalium consistere in eo, ut instar totius consentur ex inductione
singulorum

singularium tanquam partium. Quare & veritas singularium semper prærequiritur quam veritas universalium. Vid. hæc de re Arist. *cap. 1. & 5. Categor. cap. 1. Lib. 1. Metaph.* Scherb. in *Thef. Philos. de Univerf.* §. 33. & Piccart.

§. 7. Qvi laudati Philosophi insuper unanimes asserunt & hoc principium primum atque communissimum: *Idem non potest simul esse & non esse*, æque componi ex inductione Enunciationum singularium, vid. præterea Dreierus in *Dissert. Metaphys.* §. 5. §. 8. inqviens *prima principia inductione nobis fieri manifesta*, nec non Reckleben in *comment. ad cap. ult. posterior. Analyt.* Nam sicuti hi omnes concedunt, probari hoc principium non per principium aliud complexum prius; ita unanimes statuunt, illud probari ex inductione singularium. Quo in negotio iterum reperimus consentientem Aristotelem prorumpentem *ult. post Anal.* in hæc verba: *Oritur ex sensibus memoria, tum ex memoria aliquoties repetita nascitur experientia; Nihil enim aliud est experientia una, quam multa memoria. Postremo ex experientia, quæ tum est infixæ animo de toto genere pronunciatæ, aut uniuscujusdam rei notio, quæ fit ipsa quidem præter res singulas, sed in illis tamen omnibus una eademque manens consistat. Ex ipsa inquam experientia proficiuntur omnis artis ac scientiæ principia.*

§. 8. Et posito, hoc principium nobis omnibus connasci. Cui licuerit esse aded felici, ut ad hoc principium tanquam Propositionem Majorem Syllogismi inveniatur Minorem aliunde, quam per primam mox perceptionem probandam? Sic v. g. si argumentor *idem non potest simul esse & non esse. Atqui Solem lucere, est, E. necessario lucet.* Profecto hæc minor in omnes æternitates non aliunde, quam ex immediata perceptione veritati reddetur conformis. Major vero si fuerit absque aliqua minori nullius plane erit usus, vid. *Cartes. Epist. penult. Part. I.*

Ad §. 6. Q. VI. An Cartesius ut probet consequentiam in his Propositionibus: Ego cogito, Ergo sum, opus habeat ex regulis Dialecticæ comprobandi argumenta depromere?

§. 1. Hæc quæstio negatur atque pernegatur. Quia nimirum, uti ex præmissis constat, non est Propositio cujusdam Syllogismi;

fmi; Sed nuda percepta Enunciatio Singularis. *Qualis est & hæc Petrus est bipes E. potest ambulare.* Quæ Enunciationes nituntur æternâ atqve infallibili veritate sensuali posterioris generis.

§. 2. Non enim credendum est, mentem cogitantem proprias operationes, vel objecta externa per sensoria corporis admittentem nudos percipere terminos, quibus adhuc nulla inesse vel affirmatio vel negatio intelligatur; Sed longè potiùs in plurimis quædam potiti vel affirmatione vel negatione, quamvis proprium assensum nondum addat. v. g. percipiens hominem præeuntem mens non agnoscit nudum terminum, homo; sed integram Propositionem affirmativam, hominem, qui præit. Id ipsum maximopere advertimus in auditu haurientes integras historias, tantum non in omnibus sensoriis, v. g. gustantes pomum dulce, odore percipientes rosam moscho infectam &c.

§. 3. Nec ulterius putandum est, nullas dari tales singulares Propositiones, quarum quædam sibi invicem indissolubili nexu non sint copulatæ v. g. *Petrus est bipes E. ambulare valet.* Unde namque erues veritatem Propositionis hujus universalis: *Quicumq; homo est bipes, ille potest ambulare?* Nunquam aliunde quam ex inductione singularium. Et his rebus fit, ut ipsæ regulæ Dialecticæ collectæ sint censendæ itidem ex laudata inductione singularium. Hinc nihil unquam probant nisi per regressum, quatenus nimirum priùs per inductionem singularium verarum sunt fabrefactæ. Unde, quotiescunqve universalis infringitur per novam supervenientem singularem; toties etiam universalis nihil concludit. Sic v. g. olim Major Propositio *omnes homines ventriculum gestant in abdomine*, fuit universalis tam diu, donec ventriculum reperit in thorace Thom. Barth, quo invento, Major est infracta.

Qv. VII. An Cartesii sententia sit, Deum efficere posse, ut contraria & repugnantia enunciata vera simul esse possint? Ad §. 6.

§. I. Affirmativam hujus quæstionis non sine præcipitantia D. Autor Cartesio audet affingere ex §. 5. verbis: *Quia audivimus, esse Deum, qui potest omnia, & à quo sumus creati. Ignoramus enim, an forte nos tales creare voluerit, ut semper, etiam in iis, quæ nobis quam nati-*
C
tissima

tissima apparent; quia non minus hoc videtur fieri potuisse, quam ut interdum fallamur. Enim vero hanc nunquam fuisse sententiam Cartesii, quilibet sincerò animò verba ejus perpendens agnoscit inde, quòd hanc objectionem proponat tanquam per solos corporis sensus conceptam. Quare utitur etiam verbo *audivimus*. Nam si asseruisset, hanc sententiam per sensus cum mente nostra conjunctos posse percipi, mox sequentem Thesin non connexuisset priori, in qua tam firmissime proponit, nunquam mentem nostram id admittere, quòd aliquam in sese foveat repugnantiam. Similia innumera loca occurrunt tam in scriptis Philosophicis, quam Epistolis, nec contrarius adducetur ullus. Hoc ipsum quilibet justà mente ponderans nunc uno halitu diffabit insequentes D. autoris sòs Cartesio oppositos.

*

Ad eundem §.

Qv. VIII. An ex hoc enunciato: Ego cogito, certò colligi possit istud E. sum?

§. 1. Nemo juxta præmissa amplius dubitabit. Quia cogitare est ipsissimus effectus existentiae. Id quòd rursus liquet non ex Majori aliquà Propositione; sed singulari perceptione vid. §. 2. Qv. VI.

§. 2. Quid verò sit existentia, quidve actus, illud à Cartesio hic præsupponitur ut aliquòd cognoscibile ex Lexico quòdam Philosophico juxta §. 10. Part. I. Nunquam enim rò *Ego cogito E. sum* ratus est primos notos Terminos Philosophicos; sed primam Enunciationem omni exceptione majorem.

§. 3. Ex quo condocemus, Methodum Cartesianam non esse præscriptam pueris; verùm adultioribus studiosis, Terminorum Philosophicorum jamjam gnaris. Quemadmodum & Organon Aristotelicum nulli capient pueri scholastici.

Ad §. 7.

Qv. IX. An notio hæc: Ego cogito, E. sum, sit omnium prima?

§. 1. Affirmatur quatenus est perfecta Enunciatio: Si quidem à mente nostrà percipitur absque ministerio sensuum corporeorum, fallaciis assuetorum. Et hæc immediata mentis adversio est in causa, ob quam hæc notio præferatur hisce: *Omnes partes simul sumptæ sunt æquales suo toti, in omni Δ omnes tres anguli sunt æquales duobus reliis.*

Hæ

Hæc namque nunquam sine ope sensuum externorum capiuntur. Hinc mens advertit omnium primò semetipsam, teste Aristot. juxta verba *Cap. IV. de Anima T. 8. Lib. III. Intellectus ipse se ipsum tum potest intelligere.* vid. Toletus in hunc locum.

§. 2. Ex his ulterius innotescit, mentem nostram cogitando sese intelligere & advertere etiam res falsas vel dubias cogitantem.

Qv. X. An huic notioni: Ego cogito E. sum, Ad eundem §. alia plurimæ v. g. quidquid agit, est, præverti debuerint?

§. 1. Quod opus sit præcedentæ cognitione Terminorum, probatur & conceditur ex §. 10. P. 1. Cartesii. Integræ autem Enunciationes negantur.

§. 2. Quod attinet Propositionem: *Quidquid agit, est*; Hæc est universalis, indigetque probationis ex inductione singularium desumptæ. Porro *ad Actio* itidem est Terminus generalis, diciturque tam de mente, quam corpore, cujus actiones cum non possint percipi, nisi ministerio sensuum, mentis operationibus immediatè innotescantibus, meritò *ad* cogitare priùs actione est æstimandum.

Qv. XI. An Cartesius sibi contradicat iis, quæ Ad §. 8. lumine naturali nobis nota sunt, fidem aliquando tribuens, fidem aliquando detrahens?

§. 1. Quia posterius in *Qvæst. falsò* Cartesio est imputatum juxta probata in *Qv. 7.* suapte corrumpit totius quæstionis affirmatio.

Qv. XII. An enunciato hoc, Ego cogito, aliud significetur, quàm quod vult Cartesius, ac proinde ducta ex eo conclusio E. sum nulla sit? Ad §. 9.

§. 1. Quid per vocem cogitationum intelligat Cartesius. vid. §. 9. Part. I. & Artic. XVII. XVIII. XIX. &c. de Passion. Part. 1. nec non *Definit. 1. pag. 85.* Ubi locorum expressis asserit verbis, & *quamvis respectu nostre animæ sit actio aliquid velle, potest etiam dici in illâ esse passionem percipere quid velit.* Quo in passu licet reperire Cartesio

consonum B. Thomasius *q. 102. de Facult. Anim. pag. 293.* hisce verbis utentem: *Quâ ratione fit, ut eadem anima duplicis principii vicem subeat, agentis quidem phantasmata illuminando; & ex iis species intelligibiles eliciedo. Apriori agens, à posteriori patiens vocatur intellectus.*

§. 2. Hinc etsi in omni cogitatione requirantur tria, nimirum (1) mens cogitans, (2) res menti cogitanti objecta, & (3) mentis cogitantis actio in rem objectam; attamen inde non sequitur, aliud hic significari, quàm quod vult Cartesius; quippe cuius mens est, hanc Enunciationem *Ego cogito, E. sum* esse primò veram & infallibilem, nec ob stare hic tria requisita Huetiana. Dum singula adesse animadvertuntur. (1) nempe mens cogitans, (2) res menti cogitanti objecta, quæcumque illa exiterit, quæque nunquam anima nostra carebit iuxta dicterium Aristotelicum: *Mens semper aliquid cogitat.* Et ut res cogitata sit falsa; attamen eo ipso, quo cogitatur, actus cogitandi advertitur. Quapropter & Cartesius colligit ipsas dubitationes esse cogitationes mentem cogitantem prodentes & indicantes. (3) nec deficit ipse cogitandi actus.

Ad §. 9.

Qv. XIII. An cogitatio, qua nunc cogito, alia sit, ac cogitatio, de qua cogito? v. g. cogito, me cogitasse vulpanferem.

§. 1. Responsum distingo inter causam efficientem cogitationis & ejus objectum. Causam efficientem puto eandem, objectum autem diversum. Nam primum objectum est vulpanfer, alterum vero cogitasse vulpanferem.

§. 2. Quæ objecti discrepantia Cartesio nullam parit molestiam. Cum hic de solo cogitandi actu sit sollicitus, atque ex ejus existentia suam evincere existentiam conetur. Rem simili illuminare juvabit: Sicuti faber ferrarius jussus demonstrare potentiam dirigendi mallei, eam probat incudem feriens, sive ferrum sit interpositum secusve: Ita & meas vim cogitandi exerere valet.

Ad eundem §.

Qv. XIV. An una eademque res possit in seipsam agere?

§. 1. Latius affirmativam deduxere Tolet. & Arist. superius allegato

gatò locò, quos vide. Ceterùm effectus omnino in suam agit causam, quæ communiter audit reactio. Sic v. g. Uti manu dextrâ attingens sinistram in hac percipio pressuram seu actionem agentis; in illa vero reactionem patientis: Ita etiam mens objectum suum considerans rursus quidpiam patitur. Ex qua scaturigine profilit differentia inter intellectum agentem & patientem. Nec ulla hic est metuenda memoriæ fallacia. Cum non requiratur veritas exquisita objecti cogitandi vel cogitati; sed solus cogitationis actus hic utramque facit paginam. Hinc suapte corrui §. 9. D. Huetii.

**Qv. XIV. An, cum quis cogitat de re aliqua, sit ea- Ad §. 10.
dem idea rei hujus, de qua cogitat: ac idea ipsius cogitationis?**

§. 1. Quæstio penitus negatur. Nam si cogito bis tria esse sex, & postmodum hanc cogitationem esse opus mentis meæ de bis tribus rebus, v. g. columbis ope oculorum visis, susceptum, omnino duplex occurrit conceptus vel idea. Et ex hujus quæstionis negatione nihil etiam adversus Cartesium extorquetur. Cum ex solo cogitationis actu concludit præsentiam & existentiam mentis, vera ne an verò falsa cogitet, in medio relinquens.

**Q. XV. An falsum sit istud, Ego cogito, E. sum, Ad §. 11.
nobis cognitum esse per simplicem visionem,
non per ratiocinationem?**

§. 1. Si per simplicem visionem autor vult perceptionem solius intellectus absque Syllogismo seu deductione ex majori Propositione universali, prout Cartes. sub finem *Meditar. II.* hoc inculcat; Per ratiocinationem autem argumentationem talem Syllogisticam intelligit, affirmatur quæstio.

§. 2. Cujus affirmationis ratio apparet ex ipsissimo Syllogizandi modo. Nam per Syllogismum demonstraturus Cartesium esse, quòd cogitet, format Majorem Propositionem: *Quicumque cogitat, ille est.* Hujus probationem si postulavero, nonne tenetur affirmans hanc Majorem ceu universalem roborare per inductionem singularium *Socrates cogitat, & est, Cartesius cogitat & est, Huetius cogitat & est?*

vid. *I. Lib. Phys. Arist.* Ulterius nonne sic singulæ hæ singulares præ-
requirunt suam veritatem non aliunde, quàm ex simplici perceptio-
ne, habendam?

§. 3. Dicis, Majoris probationem maximè posse aliunde defumi.
Scilicet ex principio universalì: *Cuicungq; competit affectio positiva* v. g.
actio tanquam effectus, quæ in mente est cogitatio, *illud est ens & ex-
istit.* Atqui *Cartesio competit affectio positiva, cogitatio.* E. *Cartesius
existit.* At nonne Major opus habet, ut universalis, collectione singu-
larium, & nonne Minor est probanda ex simplicissimâ perceptione?
Id ipsum jam olim agnovit Aristoteles contradistingvens necessitatem
consequentis, quæ existit in propositionum primò verarum copula-
tione ante ingressum in Syllogismum, necessitati consequentiæ vel Syl-
logisticae.

§. 4. Præterea uti ambabus largior manibus D. Huetio, argu-
mentationem vel ratiocinationem esse actionem mentis humanæ, per
quam ex principiis cognitis educitur conclusio rem notam faciens;
ita pernego principia illa prima, de quibus tamen controvertitur, co-
gnosci per ratiocinationem.

§. 5. Quin imo Logicus sibi soli relictus ne quidem ullam inveni-
et veritatem absque adminiculo alius disciplinæ, quæ occasione forsi-
tan pronatum est proverbium: *purus putus Log. &c.*

Ad §. 12.

Qv. XVI. An ex hoc dubitandi argumento,
quod à Cartesio propositum est, nescire nos
annon ita comparati simus à DEO, vel a malo
aliquo Genio, ut semper fallamur, refellatur
istud Ego cogito, E. sum?

§. 1. Negatur tota quæstio per responsonem ad quæst. 7. datam:
Siquidem omnis dubitatio vel deceptio, quæ de DEO vel malo quo-
que Genio blasphemos concipere, retulit Cartesius, saltem eate-
nus conceditur, quatenus iis innotescit per sensus corporis dubios à
mente nondum verè directos. Quare pessimè rapitur ad lumen natu-
ræ & perceptionem intellectus immediatam. vide P. Morneus *Cap. II.
de V. R. C.*

Qv. XVII.

Qv. XVII. An verum sit, DEum nos fallere Ad §. 13.
non posse in iis rebus, quas cognoscimus per
simplicem visionem?

§. I. Affirmatur quæstio, non obstante dubitatione Cartesianâ.
Nam hæc locum obtinet duntaxat in simplici visione corporeâ citra
directionem mentis factâ. vid. *Resp. ad Q. II. §. 3. 5. & 6.*

Qv. XVIII. An Cartesius inexorsu Philosophiæ Ad §. 14.
Academicos & Scepticos affectatus statim er-
ret, ut eos deferit?

§. I. Negatur tota quæstio. Cùm Cartesius nunquam admiserit
Academicorum dubitationes. vid. *§. ult. Respons. ad Qv. I.*

Q. XIX. An fateatur Cartesius, nullam nos habe- Ad §. 15.
re veritatis normam, nisi constet, nos ita à Deo
non esse factos, ut semper fallamur?

§. I. Affirmatur quæstio ex §. 13. *Part. I.* Ex quo loco rursus
male D. Autor argumentatur ad immediatam mentis perceptionem:
Siquidem hanc hic nullatenus vult inclusam, vid. *§. XI. Part. I.* Sed est
in eo, ut viam doceat, cui insistentes dubitationibus ex perceptione
corporeâ pronatis remederi valeamus.

CAPUT SECUNDUM.

Expenditur Cartesii sententia de Criterio.

Q. I. An perversam criterii querendi viam insibat Carte-
sius? II. An in querendo Criterio parùm sibi constet Carte-
sius? III. An in eo assignando parùm sibi constet? IV. An
Cartesius distingvat claram & distinctam perceptionem à lu-
mine naturali, & à perspicuitate generaliter sumpta, & à no-
titiæ rei ex re ipsa hausta? V. An lumen naturale Cartesii sit
certum criterium? VI. Quid sit idea juxta Cartesium?
VII. An

VII. *An illud, quod clarè & distinctè percipimus, verum sit ob hanc claram & distinctam perceptionem?* VIII. *An ex clara & distincta perceptione tanquam criterio veritatis multa sequantur absurda?* IX. *An omnia, quæ vera visa sunt Cartesio, clare & distinctè ab eo fuerint percepta?* X. *An vel perspicuitas, vel notitia rerum à rebus ipsis hausta sint certa criteria?* XI. *An præcepta veritatis cognoscendæ à Cartesio tradita lubrica sint & incerta?* XII. *An inanis sit, quæ ad percipiendum verum adhiberi volunt Cartesiani attentio?* XIII. *An Cartesius dubitans in exorsu Philosophiæ suæ, confidens fuerit in progressu?* XIV. *An Cartesii confidentiam Cartesiani superaverint?*

Ad §. 1. Q. I. *An perversam Criterii quærendi viam infistat Cartesius?*

§. 1. Negatur. Rursus malè dubitationem extendit ad omnes perceptiones tam sensuales, quàm immediatam mentis. vid. §. penult. *Respons. ad Qv. 1. Cap. I.*

Ad §. 2. Q. II. *An in quærendo criterio parùm sibi constet Cartesius?*

§. 1. Negatur. Nec probari potest Quæstionis affirmatio à Domino Huëtio per verba ultima §. 2. cap. 2. Quia de clara & distincta perceptione à mente aut immediatè formatà, aut per sensus externos quidem factà, correctà tamen directàque à mente nunquam dubitavit. vid. §. penult. *Respons. ad Qvæst. 1.*

Ad §. 3. Q. III. *An in Criterio assignando parùm sibi constet?*

§. 1. Negatur. Contradicunt clarissimi Textus allegati.

Ad §. 4. Qv. IV. *An Cartesius distingvat claram & distinctam perceptionem à lumine naturali & à perspicuitate generaliter sumptà, & à notitia rei exre ipsa haustà?*

§. 1. Ne-

§. 1. Negatur. Contrarium est demonstratum ex textibus allegatis.

Qv. V. An lumen naturale Cartesii sit certum Ad §. 5. criterium?

§. 1. Affirmatur. Sententia Autoris contraria promanat ex confusione perceptionum sensualium corporearum cum perceptione mentali. vid. §. 8. *Qv. II. Cap. I.* Pessimè etiam §. 5. *Cap. 2.* Dominus Huetius lumini naturali opponit artificiale. Nam Philosophi loquentes de lumine naturali hoc semper opponunt lumini gratiæ, non verò artificiali; quippe quod illi maximopere volunt includum. Res per se patet.

Qv. VI. Quid sit idea juxta Cartesium? Ad §. 7.

§. 1. Vide Definitionem 2. *tractatus de Rationibus Dei Existentiam probantibus.* Verba ita se habent: *Idea nomine intelligo cujuslibet cogitationis formam illam, per cujus immediatam perceptionem ipse ejusdem cogitationis conscius sum; adeo ut nihil possim verbis exprimere intelligendo id quod dico, quin ex hoc ipso certum sit in me esse ideam ejus, quod verbum illis significatur. Atque ita non solas imagines in phantasia depictas ideas voco: imò ipsas hic nullò modo voco ideas, quatenus sunt in phantasia corporea, hoc est in parte aliqua cerebri depictæ, sed tantum quatenus mentem ipsam in illam cerebri partem conversam informant.* Hanc Definitionem quia Dominus Autor in Cartesio non legit, quid clarius, quàm quod autorem totum non evolutum censuerit?

Qv. VII. An illud, quod clarè & distinctè percipimus, verum sit ob hanc claram & distinctam perceptionem? Ad §. 7.

§. 1. Affirmatur quæstio §. 7. *cap. 2.* Nec inde metuendus statim est vitiosus circulus. Quia singularis perceptio aliunde nec potest, nec debet probari, ne detur processus in infinitum. Sic v.g. quis probabit, bis tria esse sex aliunde, quàm per claram & distinctam perceptionem? Quis probabit, Propos. Euclid. 47. lib. I. aliunde, quàm ultimo per singularem perceptionem? Quis probabit sese esse

D

mascu-

masculum & non foemellam aliundè, quàm per immediatam perceptionem? Et quia Cartesii claram & distinctam perceptionem *Ego cogito, E. sum* infractam falsò sibi persuasit Dominus Auctor, floret Affirmativæ vigor.

Ad §. 9. Qv. VIII. An ex clara & distincta perceptione tanquam Criterio veritatis multa sequantur absurda?

§. 1. Affirmativam conatur Dominus Huetius tueri, (1) quia quædam ideæ uni homini appareant clariores & distinctiores aliis ideis, (2) quia eadem ideæ duobus hominibus cognitæ alteri magis claræ & distinctæ videantur quàm alteri, (3) quia sæpenumero falsæ etiam ideæ animadvertantur, quæ nonnihil habeant perspicuitatis & nitoris, & (4) quia nihil adeò verum sit, ut ab omnibus verum habeatur.

§. 2. Verumenimverò nego Quæstionem fretus hisce ad singula puncta responsonibus, & ad (1) quidem Concedo, sæpius multas dari ideas clariores & distinctiores aliis: Sic v. g. teste experientiâ, unicuilibet artifici ideæ vel objectorum vel instrumentorum vel operationum artis suæ apparent clariores & distinctiores aliis artis imperitis. Unde & pronatum est Dicterium atque lex: *Artifici in sua arte est credendum.* Porro in confesso est penes quemcunqve, dari nonnullos hominum, qui unò sensu externò magis quàm aliò polleant, v. g. visu, olfactu &c. Igitur quid mirum, si quis de hoc vel illo objecto clariorem formet ideam, accedente intellectu dirigente? Ast quid inde? Ergone sequitur falsitas theseos, quæ clarè & distinctè percipio, ea sunt vera? Tantùm profectò abest, ut hoc inferatur, ut potius è contrario sequatur, quò clariùs & distinctiùs aliquid percipitur, eò etiam magis est pro vero agnoscendum.

§. 3. Ad (2) facillima est responsio concedendo totam objectionem: Sic v. g. Ideæ rerum artificialium rursus clariores & distinctiores sese sistunt artis perito quàm imperito. Verùm quid inde? Nonne rursus sequitur; quia artifex clariùs rem percipit & distinctiùs E. rem magis agnoscit veram?

§. 4. Ad (3) notetur, quod omnino multum perspicuitatis & nitoris in falsis quoque ideis interdum animadvertatur. Ast nulla est consequentia; In hac vel his ideis est multum veritatis, E. omnia quoque

que ita sese habent & existunt. Nam ad existentiam illam requiritur omnis veritas, ut nempe idea quoad omnia sit clara & distincta. Ex quibus ipsis cernere licet, quid sit censendum de instantiis prolatis de ideis entium rationis, vulpanseris nempe, sideroxyli, montis aurei. Veræ quidem & claræ sunt ideæ istarum rerum seorsim visarum; Ast quia deficit idea existentia, percipiuntur ut sola entia rationis, seu quæ extra intellectum non existunt.

§. 5. (4) Nihil adeo verum esse, ut ab omnibus verum habeatur, penitus nego. Et ut alia omnia fileam, in hoc consentiunt omnes sanæ mentis compotes, se existentes existere verè. Unde & Aristor. eos, qui huic existentia contradicunt, reputavit non homines, vid. *cap. ultim. Libr. 2. Poster. Anal.*

Qv. IX. An omnia, quæ vera visa sunt Cartesio, clarè & distinctè ab eo fuerint percepta?

§. 1. Affirmatur quæstio. Nec obstat, quòd Cartes. in *Physic. v. g. §. 47. Part. 2. it. §. 219. Part. 4.* usus sit suppositionibus falsis. Si quidem eorum, quæ nituntur falsâ hypothesi, nunquam gloriatus est exactissimâ veritate, vid. §. 204, 205, 206, & 207. *Part. 4.*

§. 2. Hòc locò & illud notandum, perperam ab Anti-Cartesianis nonnullis recipiari hanc Thesin: *Omnia, quæ clarè & distinctè percipimus, sunt vera, & consequenter nos homines omnia clarè & distinctè percipimus.* Prius affirmamus cum Cartesio, posterius verò negamus. Prostant namque Textus §. 24. *Ira si forte nobis Deus de se ipso, vel aliis revelet, quod naturales ingenii nostri vires excedat, qualia jam sunt mysteria Incarnationis & Trinitatis, non recusabimus illa credere, quamvis non clarè intelligamus; nec ullò modo mirabimur, multa esse, tum in immensâ ejus natura, tum etiam in rebus, ab eo creatis, quæ captum nostrum excedant.* Nec non *ultim. Part. 1.* Præter cetera autem, *memoria nostra pro summa regula est infirmissima, ea quæ nobis à Deo revelata sunt, ut omnium certissima esse credenda; Et quamvis forte lumen rationis, quàm maximè clarum & evidens, aliud quid nobis suggerere videretur: soli tamen auctoritati divinæ potius, quàm proprio nostro judicio, fidem esse adhibendam: Sed in iis, de quibus fides divina nihil nos docet, minimè decere hominem Philosophum aliquid pro vero assumere, quod verum esse nunquam perspexit; & magis*
D 2
fidere

fidere sensibus. hoc est, inconsideratis infantia sua iudiciis, quam mature rationi. Quippe in quibus fatetur suam ignorantiam in divinis ratione essentia. Quia exuberat ultra nostram mentem finitam.

§. 3. Instas; sequi interim ex Cartesii hypothesebus veritatem non posse haberi nisi ex clara & distincta perceptione, hincque hominem Christianum relinquere dubium in mysteriis credendis. Ad quam instantiam replico; veritatem mysteriorum divinorum omnino nobis innotescere clarè & distinctè per auditum & lectionem verbi divini ratione existentia, licet postmodum mysteriorum sanctorum quidditatem non capiamus. Quare in locum hujus perceptionis claræ succedit fides.

§. 4. Tertium argumentum non meretur ulteriorem refutationem. Nam satis explosum est in Respons. ad quæstionem 7. & 16. Cap. 1.

§. 5. Quartum argumentum annihilatur eadem cum priori responsione.

§. 6. Quintum argumentum dissolvitur per responsionem ad cap. 2. quæst. 7.

Ad §. 14. Qv. X. An vel perspicuitas, vel notitia rerum à rebus ipsis hausta sint certa criteria?

§. 1. Affirmatur quæstio. Objectiones refutentur ex Respons. 7. & 16. Cap. 1.

Ad §. 15. Qv. XI. An præcepta veritatis cognoscendæ à Cartesio tradita lubrica sint & incerta?

§. 1. Negatur, ob rationes jamjam ad nauseam allegatas. Imò si rectè ponimus calculum, posteriore parte §. 15. Hucius hanc negationem magis roboravit quam debilitavit.

Ad §. 16. Qv. XII. An inanis sit, quam ad percipiendum verum adhiberi volunt Cartesiani, attentio?

§. 1. Negatur. Nam errorem in prima apprehensione commissum nemo postmodum est correcturus. Sic v. g. si supponis asinum volare; postmodum necessario teneris asserere, eum habere pennas.

Et

Et quia Heinr. Morus falso sibi pervasit, Cartesium statuisse mundum verè infinitum, inanem sustinuit laborem in proluxa ejus refutatione.

Qv. XIII. An Cartesius dubitans in exorsu Philosophiæ suæ confidens fuerit in progressu?

§. I. Resolvitur quæstio responsione ad Qvæst. I. Cap. I.

Qv. XIV. An Cartesii confidentiam Cartesiani superaverint?

§. I. Cum Cartesianis mihi nullum est negotium. Vitia verò illorum Autori non possunt tribui. Aliàs errores hæreticorum sacræ Scripturæ interpretum ipsis quoque sacris literis essent imputandi.

CAPUT TERTIUM.

Expendit Cartesii sententiam de mente humana.

Q. I. Quæ sit Cartesii sententia de mente humana? II. An banc sententiam Cartesii refellere possit doctrina Epicurea statuens animam humanam corpoream? III. An dogma Cartesii, mentem prius certius & clarius cognosci, quam corpus, falsum sit? IV. An Cartesius asseruerit, totum hominem mente solâ constare; corpus verò ad ejusdem naturam minimè pertinere? V. An falsum sit, animam sentire, non corpus? VI. An ali- quid sit in intellectu, quod non fuerit in sensu? VII. An in Conario vel glandula pineali præcipua sit sedes animæ?

Qv. I. Quæ sit Cartesii sententia de mente hu- Ad §. 3.
mana?

§. I. Cartesius per mentem vult intellam animam nostram rationalem separatam ab animabus & vegetativâ & sensitivâ; quippe quas statuit materiales caloris potentias, vid. *Artic. primos de Passionibus Part. I.* Quæ Doctrina licet non sit recepta in nostra Academia; attamen in Jenensî & aliis etiam Protestantium Universitatibus fovetur.

vid. *Willis. de anima brutorum*. Accedit, quòd hæc sit doctrina Arist. vid. Thom. *Prefat. 67. totam*. Ut proinde hæc sententia ita planè non sit respuenda. Mentis autem voce utitur præ animæ Termino, vid. *Epist. LXVII. Part. 1. pag. 188. & Defin. VI. Tr. de Ration. Dei existentiam probantibus p. m. 86*. Idque ideò. Quia mens attributa legitur apud Philosophos soli animæ humanæ rationali jam olim ante Arist. ab Hippocr. vid. *Aphor. 6. Sect. 2. Quicumque aliqua corporis parte dolentes plerumque dolores non sentiunt, his mens agrotat.* it. *Lib. de Cord. &c.* Animæ autem titulus passim tam à priscis, quàm recentibus, iisque Theologis & Philosophis, tribuitur etiam brutorum principis vitalibus.

§. 2. Hanc mentem ut definiat, dicit esse substantiam cogitantem. Quo in negotio loco differentiæ utitur vel Differentiâ specificâ, vel Proprio quarti modi; siquidem π cogitare semper, soli & omni competit menti. In qua doctrina ex Philosophis Christianis non facile deprehenderis contradicentem.

§. 3. Quæras, quamobrem Cartesius in definienda anima secesum fecerit à dogmate communi Philosophorum animam per spiritum definiendum? In promptu causa est: Spiritus dicitur esse immaterialis substantia. Enimverò hæc differentia consistit in nuda negatione. Nam π immateriale significat idem, quod non materiale. Jam verò qualis, quæso, est Definitio negativa? cum bona Definitio juxta Aristot. exponat, quid res sit. Salsè irridet tales Definitiones negativas Marcus Marci in *prefat. ad Philos. Vet. reseruit. Si quis, inquit, ex me petat, quid sit lapis Philosophorum; & ego respondeam, non esse lapidem molarem, neque cotem, neque marmor, neque magnetem, neque unum ex preciosis; parum sane proficiet ex his ad sciendum quid sit lapis Philosophorum?* Ulteriùs si animus esset definire lupum per canem non domesticum, quis inde addiscet, utrum in sylvis degat, utrum sit rapax &c?

§. 4. Regeris, eò ipsò, dum removeo alias species coordinatas, unam exprimo, v. g. si quærenti, quisnam Evangelistarum Evangelium ordiatur his verbis: *In principio erat verbum &c?* respondero, non Matthæus, neque Lucas, neque Marcus. Nonne reddor certior Johannis? At hæc non est Definitio; sed nuda quædam denominatio. Quæ locum invenit ibi, ubi omnes species coordinatæ omni-

omnibus sunt perspectæ, sic v. g. si mihi ex Historia animalium cognita est natura ferarum & domesticarum bestiarum, omnino lupum vocans canem non domesticum, tacitè exprimo canem ferum. Speciebus vero coordinatis mihi non æqvè cognitis, per solam negationem alterius alterum minimè gentium expono. Id quod ipsum ita sese habet in *substantia materiali & immateriali*. Nam materialis est extensa, habetque partes extra partes, & est partibilis in partes. Immaterialis verò his destituitur proprietatibus.

§. 5. Itaque Cartesius usus est in Definitione animæ terminò positivò, & quidem desumpto à Proprio quarti modi. Qvale proprium in Philosophia Aristotelica semper occupat locum Differentiæ specificæ, hæc ignoratâ. Quo pacto prostat apud eosdem Philosophos Definitio animalis, *Animal est corpus vivum, sentiens*; it. hominis, *homo est animal rationale*.

§. 6. Hanc Definitionem dicit cognitu esse facillimam. Quia juxta superius demonstrata corpus nostrum non nisi per sensus corporeos, deceptioni obnoxios, percipimus absque cooperatione sensuum: Et hæc est unica, eaque hactenus inconcussa ratio, quam obrem mentem nobis priùs infallibiliter quàm corpus innotescere docuerit Cartesius.

§. 7. Objicis de novo, mentem, qua talem, nunquam posse se ipsam agnoscere. Aliàs namque ageret aliquid in se ipsum, quod esset absurdum. Enimverò ideo Christianus hic Philosophus §. 11. & 12. Part. 1. asseruit, progigni in nobis notitiam mentis ex ejus affectionibus. Ex quibus primæ operationes sunt cogitationes, quarum numerò sunt tot, quot in nobis fovemus, concipimus aut formamus rerum ideas. Dum nimirum nunquam res ut objectum cognoscibile potest cogitari absque mente. Hæc verò optimè absque re externâ cogitat.

Q. II. An hanc sententiam Cartesii refellere possit doctrina Epicurea statuens animam humanam corpoream? Ad §. 4.

§. 1. Pro responsione notetur, sententiam Cartesii non ita esse accommodandam Philosophiæ Epicuræ, ut illa evadat huic conformis, sed ut Epicurea per Cartesianam penitus reddatur elumbis. Itaque

que Cartesii, insurgens contra Epicurum primâ fronte mox aggreditur hanc Thesin: *Anima hominis rationalis est materialis*. In hoc conflictu tenetur Epicurus producere Argumenta probantia. Qualia sunt (1) Animam ex lumine naturali nunquam innotescere neque ante, neque post unionem corporis seorsim; sed (2) quotiescunque per actiones suas sese prodat, uti organis corporeis. (3) Impediri, tantum non depravari quoque in actionibus, organicâ corporis structura vitiatâ, secundum frequens testimonium delirantium. (4) Animam tempore unionis prorsus cessare à muniis suis, corporis ergastulo apprimè verò quoad cerebrum læso, v. g. in Asphyxia, Ecstasi, Phrenitide &c. utpote in quibus sensum pessum ire & dein, vitio corporeo remittente, sensum quoque atque sensum redire advertuntur cogitationes. Ut proinde, si anima cognoscatur ex operatione suâ, nempe cogitatione, non possit non cognosci materialis.

§. 2. Hæc argumenta singula ex assè enervavit Cartesii. *Artic. 3. 4. & 5. de Passionibus*, æque provocans ad experientiam statuensque, verum quidem esse, animam tamdiu, quamdiu corporis ergastulo est inclusa, necessario actiones suas exercere in corpore organico. Sed quia hæ ipsæ actiones sunt tales, quales à nulla materiali causa produci possunt, jure meritoque immaterialitas animæ concluditur.

§. 3. Omnes autem actiones causarum materialium ἀνεπαρκῶς loquendo non sunt veræ actiones; sed meræ passionēs, quæ eò ipsò, dum per eos novi producuntur effectus, nobis causarum agentium nomine veniunt. Sic v. g. aqua fluminis molendini rotas circumagens dicitur quidem causa efficiens & agens: verum nonne fluxus aquarum præsupponit aliam causam moventem nempe aërem gravem incumbentem, hicque demum Deum primum motorem? Ut proinde apud omnes Philosophos inter Canonicam veritatem etiam sit receptum Axioma Physicum: *Nihil movetur à se ipso*. Ex quo Principio etiam Cartesius optimè Divinam probat Providentiam, consentientibus Apostoli verbis, *Act. XVII, 29. Deus dat omnibus vitam, habitum & omnia*. *In ipso enim vivimus, movemur & sumus v. 28.* Quid? quod hæ ipsæ actiones continuo consortiò concatenatarum causarum Physicarum exemptæ ne quidem per momentum continuari possint, attestantibus id ipsum corporibus antea motis, postmodum verò in antlias pneumaticas projectis.

§. 4. Hinc

§. 4. Hinc permultas tales actiones materiales imitatur ars v. g. calorem gallinarum incubantium ovis per furnos Ægyptiacos atqve Danos; calorem humorum in corporibus animalibus fermentantium per humores contrarios juxta præcepta Chymica conjunctos & fermentantes; motum animalium per avtomata clam machinulis animantium v. g. murium corpora repræsentantibus indita atqve adaptata.

§. 5. Quæ omnia multò aliter in actionibus mentis fieri experimur. Etenim quid corpus organicum confert nostræ animæ in elicenda Propositione Universali ex singularibus perceptis? Quid commercii est animæ cum corpore duorum vel trium conceptuum inter sese Proportionem instituenti? Talia profectò nemo unquam accepta ferre poterit potentiis materialibus; quippe cum in his animæ actionibus planè nihil passivi, sed merus actus observetur.

§. 6. Unde & Aristoteles animam voluit definitam per *ἐντελέχεια*. Quin imò ipsæ nostræ cogitationes in Ecstasi observantur, omnibus rerum existentium ideis nos relinquentibus. Recordamur enim post Ecstasin actus cogitandi specierum cogitatarum nescii.

§. 7. Rursus nos petit Epicurus novò ariete urgens, verum quidem esse, animam nostram cogitare talia: Ast corpore non existente, nec eam hæc cogitare posse. In qua instantia nego consequentiam. Nam adeo verum omnino est, quàm quod verissimum, animam nostram, quamdiu corpori inest, non posse operari nisi in eo, sicut nec corpus spatio cuidam determinato destinatum alibi moveri valet. Sed inde non est colligendum, quia anima nostra operatur in corpore, ergo operatur etiam per illud.

§. 8. Multò minus quadrat hæc exemplum à Domino Huetero allatum de loqvella. Nam loqvella est actio merè corporea nihil denuncians, quàm corpoream causam. Sicuti verò actio corporea existit index causæ corporeæ; ita profectò vi contrariorum actio immaterialis nullam, nisi immaterialem, intimat causam. Ut proinde cuilibet suapte jam liqveat, hæc philosophandi Methodo demonstrari Epicureis, animas hominum non esse corporeas.

Qv. III. An dogma Cartesii, mentem prius Ad §. 6.
certius & clarius cognosci, quàm corpus, falsum sit? E §. 1. Hic

§. 1. Hic ante omnia distingvo inter cognitionem mente factam hincque demonstratam, ut infallibilem, quæ proprie est cognitio; & inter cognitionem sensibus perceptem absque mentis directorio, adeoque dubiam. Priorem voluit Cartesius hoc in loco, & quidem non sine causa. Nam nunquam huic assertio obstabit instantiæ D. Huetii pag. 48. asserentis, non esse necesse, ut prius Philosophus gaudeat cognitione mentis, quam corporis, imò planè ignorare eum posse, quid sit mens, quid sit cogitatio, cum non ignoret, quid sit corpus. Etenim si quæro ex Huetio: Quid est cognitio? Estne actio mentis, an verò corporis? Procul dubio respondebit, esse actionem mentis. Jam verò eò ipsò, dum asserit, adesse actionem mentis, pari passu ambulat affectio mentis, quæ est cogitatio, cum affectione corporis consistente in sensuali apparitione.

§. 2. Si quærendò provehor, quodnam prius & clarius anima percipiat ex his duobus: utrum operationem suam, an operationis objectam? Nemo diffidebitur, ipsam operationem esse priorem & clariorem suò objectò, perinde veluti appetitus est prior & clarius alimentò.

§. 3. Dum Dominus Huetius §. 48. pergit inquirere instrumentum, quò anima possit cognoscere animam, nura per animam? Facilis est responsio, animam cognoscere se ipsam per operationem suam, juxta doctr. Arist. *loc. cit.* Et quid quæro reget Dominus Huetius mihi quærenti, quò instrumentò corpus cognoscat corpus? Nonne opus habebit asserere aut animam, aut corpus? Si illud, necessario erit notior & clarius anima, aliàs ignotum innotesceret per æquè ignotum; Si hoc, itidem idem cognosceretur per idem, quod ipsi tamen videtur absurdum.

Ad §. 7.

Qv. IV. An Cartesius asseruerit, totum hominem mente solâ constare; corpus verò ad ejusdem naturam minimè pertinere?

§. 1. Negatur tota quæstio. Quia nullus à Domino Huetio allegatur locus, & si provocaverit ad §. VIII. Part. I. satis apparebit textum candido legenti, Philosophum loqui de solâ mentis nostræ naturâ, quam aliam statuit ac corporis. Hoc autem requiri quoque ad naturam totius hominis, manifestissimus extat textus pag. 1. 2. & 3. de factuum

fatuum formatione. Nec unquam sequetur: Quicumque mentis vel animæ humanæ essentiam decernit constare ex sola cogitatione, hincque definit animam substantiam cogitantem, ille asserit corpus non pertinere ad hominis naturam. Perinde sicut nulla est sequela: Quicumque animam hominis affirmat substantiam immaterialem vel spiritum, ille statuit corpus non pertinere ad hominis naturam.

Qv. V. An falsum sit, animam sentire, non ^{Ad §. 8.} corpus?

§. 1. Hic prius est repetenda Distinctio inter sensum corporis & mentis, quæ distinctio traditur §. 9. Part. 1. à Cartesio, uberiusque in Respons. ad qv. 2. Cap. 1. §. penult. est exposita. Hac præmissa, arbitror, animam sentire sensu utroque, corpus autem solò corporeo, & quidem primariò per cerebrum.

§. 2. Nam homines cœteraque animantia absque cerebro objecta sensibilia corporis partes attingentia non sentire, ad oculos demonstrare norunt tyrones Anatomici. Dum nervò intra partem corporis, quæ attingitur ab objecto, & cerebrum ligato, penitus omnis tollitur, hòc verò relaxatò, redit sensus. Rem omnem approbat autopsia.

§. 3. Quo in negotio notandum est, per cerebrum hic intelligi non solam ejus substantiam intra cranium comprehensam; verùm & per omnes dorsu vertebrae protensam. De qua ipsa quæstione inter modernos peritiores Anatomicos res est confecta.

§. 4. De cœtero corpus propriè loquendo objecta sensuum duntaxat pati, nec quicquam activitatis hic conferre, live internos spectes, live externos sensus, facillimò negotiò colligitur inde, quòd corpus totum totum, quantum quantum, sit materiale: materia verò omnis merè sese habeat passivè. Id quod jam olim præsci & nostro sæculò recentiores Peripatetici advertentes excogitarunt formas essentielles, quæ corporibus tanquam materiæ conjunctæ darent & esse & operari. Unde & tales formæ ab Aristotele definiuntur per actus primos.

§. 5. At hæ ipsæ essentielles Formæ nodo huic Gordio solvendo nimium sunt impares. Si quidem statuendæ sunt aut materiales aut immateriales. Si creduntur materiales, & quidem substantiales, quæro, in quo discrepet corpus à tali substantia materiali? Si habentur im-

materiales, q̄ualis est asserta anima nostra rationalis, nonne veritas asserti Cartesiani elucescit luce meridianâ clariùs?

§. 6. Excipis, formas materiales à corporibus multas distare parafangas per solam subtilitatem. Quo sensu & à permultis Philosophis autumantur esse naturæ cœlestis. Verùm enim vero quid inde? Esto formarum materia subtilissima, eò ipsò tamen, qvò materia asseritur, ipsi competit Definitio materiæ, nempe qvò habeat partes extra partes, & sit divisibilis in partes. Qvapropter alias qvòque non fovebit qualitates, qvàm figuram, trinam dimensionem, divisibilitatem, mobilitatem &c. Qvæ omnia in causando nil conferunt, nisi per passionem. vid. Aristot. *Lib. IV. Cap. 13. Physic.* dicens: *Ergo & corporis tam magni quàm parvi eadem est materia.*

§. 7. Hæc justiori mentis trutinâ perpendens non possum non mirari Philosophos, qui volunt videri Philosophiæ Peripateticæ maximè gnari negantes bruta artificiosa avtomata propter actionum nobilitatem, sibiqve persuadentes, actiones adeò nobiles meliùs posse expediri à formis materialibus. Nam si formæ sunt materiales, quis nos prohibebit, illam materiam cœlestem statuere motricem machinarum animalium artificiosissimarum. Cùm & avtomata artificialia qvàm plurima ad actiones suas adigat materia ista ætherea circumstans?

§. 8. Quo loco interim non inficior, certam materiæ æthereæ partem transfigurata esse specificè, & in primâ rerum creatione animantibus à Deo sapientissimo inditam ad corpus magis organicum movendum; hæc tamen conditione, ut particulæ hæc æthereæ in perenni motu conserventur ab irruente aëre externò perpetim fluidò.

§. 9. De novo urges, non videri rationi humanæ probabile, unam eademqve materiam cœlestem per nudam materialem transfigurationem posse excrefcere in tot differentes species, quot per universam rerum naturam observantur. Qvæ exceptio-mox diluitur, si curatius paulo meditatur multitudinem differentium figurarum exurgentium ex materiâ cœlesti suppositâ homogeneâ, ita tamen natâ, ut particulæ, manente eadem quantitate, transfigurentur in corpora regularia, in quibus per naturam idem superstes est centrum gravitatis, & consequenter idem impetus.

§. 10. Particulæ namqve æthereæ figurarum sphericarum assumptæ transfigurari possunt in pyramides æquilaterales, cubos, octoëdra, dode-

dodecaëdra & icosaëdra. Quare absque interventu particularum aliarum materialium variegatarum possunt dividi in schemata 5040. quorum singula à sese discrepant. Quantus, quæso, demum numerus est proventurus, figuris irregularibus & materiâ mutata simul huc tractis? Perperam proinde Aristotelis interpretes refugiunt ad potentias, nescio quas, cum ex solâ figurâ innumerabilis hæc multitudo deduci possit. Quæ multitudo quoque est vera materiæ potentia, ex qua Aristoteli formæ dicuntur educi.

Qv. VI. An aliquid sit in intellectu, quod non Ad §. 9.
fuerit in sensu?

§. 1. Affirmatur quæstio. Exemplo nobis mox est ipsa facultas cogitandi in mente, quæ nunquam erit otiosa etiam in destitutis omni sensu externo, cum hi nunquam lege conscientiæ possint destitui. Sicuti enim faber ferrarius omnes species cudendi exercere potest absque ferro supposito; ita & mens semper cogitans cogitat absque omni objecto externo. Ex quo ipso exemplo liquet, in cogitatione absque accessu alicujus objecti externi adesse tria à Domino Huetio requisita, nimirum (1) facultatem cogitandi coincidentem cum potentia cudendi in fabro; (2) Ipsum actum cogitandi comparandum cum fabri actu cudendi; (3) Ipsam ideam suarum cogitationum, quæ conferri meretur cum idea fabri sic vel sic malleum dirigentis.

§. 2. Mens autem nostra exerens cogitandi actum, ex hoc, tanquam effectu, agnoscit autorem, qui ei hanc cogitandi vim sit largitus, quæ cogitatio de Deo, quia non excitatur ab objecto externo, jure meritoque evadit idea Dei mentibus nostris impressa.

§. 3. Quæ idea convenit quidem cum ideis adventitiis & in nobis pronatis quoad claritatem & distinctam perceptionem; ratione verò existentiam ab his maximopere secedit. Si quidem hæ percipiuntur ab extra ope sensuum erroribus subjectorum; illa verò immediate residet in mente, hincque semper est expers ullius dubii vel erroris. vid. §. XV. Part. I.

§. 4. Hic dubium vexatissimum Cartesii scripta legentibus sit obviam: Utrum nimirum docuerit, præter hanc ideam Dei axiomata quoque Geometrica, quod, si æqualibus æqualia addas, quæ inde exurgunt, erunt æqualia &c. menti humanæ mox esse congenita, ut eorum

rum ideas per quendam sui operationem acquirere opus non habeat, cum ad ipsam cogitandi facultatem pertineat: An verò per objecta ope cerebri representata in facultate mentis construantur? Primæ sententiæ favere videtur Text. *Epistol. CIV. Part. II.* sic sonans: *Nihilominus liber ille, de quo loqueris, si quidem verum est quod audivisti, tractat de rebus tam periculosis, meâq; sentientiâ tam falsis, ut si luculentè conscriptus esset, inq; manus meas veniret, ad extemporaneum forsân responsum teneri me existimarem. Metaphysicas tamen quæstiones in Physica mea attingam, præsertim verò hanc, veritates nempe Mathematicas, quas æternas appellas, fuisse à Deo stabilitas, & ab illo pendere, non secus quàm reliquas creaturas. Revera de Deo loquuntur tanquam de Jove aut Saturno aliquo, illumq; stygi & fato subjiciunt, qui dicunt has veritates esse ab illo independentes. Ne verearis, quæso, profiteri ubiq; & asserere, has leges fuisse à Deo in natura positas, non secus quàm Rex aliquis leges in regno suo constituit. Earum autem nulla est, quam sigillatim animo comprehendere nequeamus, modo ut ad illam considerandam mentem adjungamus, suntq; omnes mentibus nostris ingentia, sicuti rex aliquis leges suas omnium subditorum suorum cordi, si possêt, inscriberet. cum Textu §. XIII. Part. I. Princip. Philosoph. At, Textibus his non obstantibus, putandum est posterius, nimirum quòd hæc axiomata per naturam mentis humanæ facultati non mox congenita credita sint Cartesio: Si quidem §. V. Part. I. Princ. Philos. affirmavit in talibus demonstrationibus nonnullos errasse, & opus quoque esse, ut prolixò exemplorum apparatu hæc demonstrationes inculcentur Geometriæ studiosis, ut ut fateatur, faciliè eas cognosci, si clarè & distinctè priùs percipiantur, quo in negotio rursus gaudet testimoniò Aristot. *Libr. I. Post. Anal. cap. III.* Hinc utitur simili, quòd sicuti rex subditis suis leges vult inscriptas & ingentias, non autem congenitas: Ita etiam hæc axiomata mentibus nostris per prævia objecta externa ingenerentur. Quare & mentem ad tales veritates considerandas postulat adjunctam.*

§. 5. Unde nunc facillima est responsio ad objectam Alexandri factitiam ideam. Nam si facta est de objecto Alexandro, quilibet fatebitur, eam non per naturam menti esse congenitam.

§. 6. Demum notetur, non sine injuria furti accusari Cartesium, quòd ideas suas sublegerit ex Philosophia Platonica. Nam qui Car-

tesii

tesii ideas eadsem reputat cum Platonis, vid. Voss. *de sect. Philos.* §. 11. p. 69. Diogen. Laërt. *de vitis Philos. lib. 3. p. m. 232.* & Thomaf. *Orat. XIII. p. 294. & sequ.* facit intelligendo, ut neutras intelligat. Solatio interim nostro Philosopho sunt eadem fata, quæ perpeſſæ sunt ideæ operatrices Marci Marci; quippe quæ Philosophis multis solo nomine consultis videbantur Platonica. Has verò solidiores vindicare nulli dubitarunt. Uude & Kircherus Marcum Marci est affatus: *Mi Domine Marci, quàm pauci intelligunt has ideas?*

Qv. VII. An in Conario vel glandulâ pineali Ad §. 10.
præcipua sit sedes animæ?

§. 1. Negatur cum Domino Huetio. Quoniam autem usus glandularum tunc temporis ob experimenta Anatomica rariora non adeò fuit exploratus. Hoc in passu Cartesius aliquid humani passus est, veniamque apud benevolos meretur. vid. *Epistol. L. Part. II.* Idem estò iudicium de motu cordis & sanguinis Cartes.

CAPUT QUARTUM.

Expenditur Cartesii sententia de Existentia
DEI.

I. *Quæ sit sententia Cartesii de Dei existentia?* II. *Quæ sit Cartesii opinio de idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est?* III. *An idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est, sit finita & imperfecta?* IV. *An finitum cognoscatur ex infinito, an verò hoc ex illo?* V. *An idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est, sit clara & distincta?* VI. *An idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est, aliunde proficisci possit, quàm à re infinitæ & summè perfectæ?* VII. *An realitas objectiva, quæ est in idea rei infinitæ & summè perfectæ, tota sit à mente nostra?* VIII. *An ex idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est, necessario sequatur, rem illam infinitam & summè perfectam extra mentem nostram extare?*

extare? IX. An per vitiosum ratiocinationis circulum existentiam Dei probet Cartesius? X. An expugnari possint argumenta, quibus existentiam Dei demonstrare conatus est Cartesius, adeoq. ipso fatente ruat omnis ejus Philosophia & fenestra aperta sit erroribus?

Ad §. I.

Q. I. Quæ sit sententia Cartesii de DEI existentia?

§. 1. Cartesius percipiens in se absque ministerio sensuum suorum actum quendam facultatis cogitandi, tanquam effectum infallibilem, prætereaque observans per sensus varia contingentia atque dubia, insuper hominum interitum & ortum concludit, effectum illum necessarium & infallibilem nullatenus posse dependere vel à se ipso, cum interitui & exortui sit obnoxius, vel etiam à re contingente atque dubiâ. Cum nunquam quicquam extiterit per naturam in ullo effectu, quin prius præextiterit in causa juxta consensum omnium Philosophorum saniorum asserentium, effectus non posse esse absque causâ. Quamobrem firmissimè sibi persuadet, effectum illum infallibilem dependere necessariò à causâ, quæ mente sit prior, omnibus rebus imperfectis perfectior, dubiis verior, non omnipotentibus potentior, &c. Quam causam indigitavit DEUM.

§. 2. Et hunc conceptum vel has cogitationes de causâ istâ vocat ideam Dei non ideo, quòd omnem ejus perfectionem positivè representet, sed quòd omnis perfectio, quæcunque illa sit, ab ipsâ promanet. Breviter, vult omnium entium existentiam cum omnibus eorum attributis existentibus dependere ab istâ causâ necessariò existente ob reale effectuum existentiam. Quæ consequentia magis etiam vera & necessaria sit, quàm hæc, in omni triangulo esse tres angulos, eosque duobus rectis æquales. Quia hanc veritatem nanciscitur saltem catenus, quatenus sensus verè triangulum agnoverunt. v. §. penult. Resp. ad quæst. 2. cap. 1.

§. 3. Utrum hæc Cartesii doctrina Philosophica planè coincidat cum doctrina Pauli Rom. cap. 1. v. 19. 20. & cap. 2. v. 14. 15. Ubi locorum Apostolus demonstrare satagit, per naturam Deum sat luminis gentium cordibus inscripsisse ad cognoscendam ejus æternam potentiam

& di-

& divinitatem, & quidem non duntaxat ex visibilibus creaturis ope sensuum perceptis, verum & ex lege conscientiae. Ex quibus Theologi nostrates colligunt principium naturale habitualiter congenitum, vid. B. Scherz. in *Coll. Anti-Soc. Diss. III. p. m. 30.* italoquentem: *Notitiam Dei naturalem insitam esse, probant Conscientiae stimuli* (*Rom. 2. v. 15.*) *qui non acquisiti, sed connati sunt.* Confer. & B. Kromayerum in *Theol. Posit. Polem.* ita concludentem: *Quorum cordibus inscripta est cognitio legis, illorum cordibus etiam inscripta est cognitio legislatoris. Ratio: Quia lex legislatorem praesupponit; At qui Gentilium cordibus &c. pag. m. 89. Artic. II.* Haec, inquam, uniuscujusque iudicio sincero relinquo. Ego firmiter rem credo.

Qv. II. Quæ sit Cartesii opinio de idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est? Ad §. 2.

§. 1. Idea rei infinitæ & summè perfectæ in nobis non est ipsa nostra facultas cogitandi absque cogitationis actu, vel nostra mens otiosa; sed est idea causæ, quæ mentem nostram finitam tanquam suum effectum produxit. Sistent verò hæc ideae vel hæc cogitationes menti nostræ non totam causam quoad suam essentiam; quippe quæ exuberat ultra mentis finitæ captum, sed solam necessariam ejus existentiam, quam tamen secundum omnem (*αὐθαρῆστα θεῶς* loquendo) extensionem amplectari mens finita nequit. Unde & mens agnoscit ens infinitum, licet ipsos terminos ejus, hincque infinitionem exprimere nesciat. Ut hoc in passu exemplum de mari optimè huc quaderet.

Qv. III. An idea rei infinitæ & summè perfectæ, Ad §. 3. quæ in nobis est, sit finita & imperfecta?

§. 1. Hic semper Dominus Huetius confundit ideam essentiae cum idea existentiae rei infinitæ. Ideam rei infinitæ ratione essentiae esse in mente nostra finitam & imperfectam positivè, i. e. cogitationes nostras nunquam positivè concipere totam Dei essentiam infinitam, hincque positivè esse finitas ultro concedo. Ita tamen, ut ne credam, per ideam infiniti percipi solam ideam quandam per negationem, sicuti per ideam tenebrarum imaginamur nobis negationem

F

lumi-

luminis, sed longè plus realitatis, quàm in ulla substantia finita existere potest.

§. 2. Ideam verò rei infinitæ & summè perfectæ ratione existentia esse finitam & minus perfectam maximè nego. Igitur licet infinitudinem Dei non comprehendam mente finitâ, attamen ejus existentiam quàm clarissimè & distinctissimè ex effectu novi, perinde: Sicuti, licet pecuniam divitis non numeravero, vel ob copiam numerare nequivero, ejus tamen divitias certò certius æstimo inde, quòd largissimos semper faciat sumptus, nemini quicquam debeat, à nullo aliquid mutuo accipiat, nec divitiæ hæ laudatæ exhauriantur. Vide elegantissimum Textum Cartes. *Epist. 104. Part. 2. pag. 341. E contrario autem magnitudinem Dei quancquam agnoscimus, tamen comprehendere nequimus; sed hoc ipsum quòd illam incomprehensibilem judicamus, illam nobis magis commendat; quemadmodum Regi tantò plus magis Majestatis accedit, quantò minus familiariter à subditis suis cognoscitur; modò tamen ne putent, se carere Rege, illumque satis norint, ut id in dubium revocare nequeant.*

Ad §. 4.

Qv. IV. An finitum cognoscatur ex infinito, an verò hoc ex illo?

§. 1. Affirmatur utrumque & quidem prius, solâ exceptâ nostrâ mente & ejus immediatâ operatione citra sensuum operam peractâ, prout clarissimi Textus docent. Hæc methodus verò est ipsissima Aristotelica demonstrativa, dum per agnitam causam demonstratur effectus. Posterius verò quatenus causa cognoscitur ex effectu. vid. *p. 158. Synops. analysi. in post. Anal. Neldelii & omnes Aristot.*

§. 2. Cæterùm quæ in toto §. 4. urget Dominus Huetius, mox destruantur ex distinctione Respons. præced. suggesta.

Ad §. 5.

Qv. V. An idea rei infinitæ & summè perfectæ, quæ in nobis est, sit clara & distincta?

§. 1. Affirmativa est ad nauseam demonstrata. Et quomodo quæso gentiles barbaræ futuræ sunt *ἀναπλόγητοι*, nisi hæc idea est accipienda de existentia & non essentia Dei, de qua posteriori dicta loquuntur allegata. Ad vestram igitur fidem, Philosophi Christiani, provo-

provoco, annon Dominus Huetius refutandò Cartesium sese oppo-
fuerit ipsi Apostolo?

Qv. VI. An idea rei infinitæ & summè perfe- Ad §. 6.
ctæ, quæ in nobis est, aliunde proficisci possit,
quàm à re infinita & summè perfecta?

§. 1. Negatur. Nec (1) ulla vis concludendi inest confusæ nostræ
cognitioni, quæ inest in nobis, Dei ideam *κατὰ μετάβασιν*, hoc
est, per transitionem & similitudinem informari & exprimi. Qua-
lis enim est consequentia: Ego sum mortalis, corporeus, erroneus,
vitiosus, E. causa, quæ me produxit, est immortalis, incorporea,
expers erroris & vitii? Nulla profectò. Nec ita à Deo sumus creati.

§. 2. (2) Falsum etiam est, Deum cognosci per solorum visibilibium
existentiam: Siquidem & teste Apostolò per legem inscriptam menti
(à qua ad legislatorem argumentatus est B. Kromayerus cit. loc. vid.
Resp. penult.) Dei agnoscitur æterna potentia, & Divinitas. Quo-
circa rursus impiegit Dominus Autor, & cum eo ejus admiratores in
doctrinam Apostolicam,

Qv. VII. An realitas objectiva, quæ est in idea Ad §. 7.
rei infinitæ, & summè perfectæ tota sit à men-
te nostra?

§. 1. Negatur quæstio cum consequentiâ instantiæ de alio mundo
desumptæ. Nam superius est demonstratum, nunquam argumenta-
tum esse Cartesium ab idea entis in mentem duntaxat ab extra susceptâ
& inibi compositâ, sed ab ea, cujus ens necessariò existit. Hic no-
tentur & illi, qui putant, Cartesium concludere ab idea ad ideatum,
cùm potiùs idea formetur ab ideante vel Archetypo. vid. §. XVIII.
Part. I.

Qv. VIII. An ex idea rei infinitæ & summè per- Ad §. 8.
fectæ, quæ in nobis est, necessariò sequatur,
rem illam infinitam & summè perfectam extra
mentem nostram extare?

§. 1. Affirmatur ex hæcenus demonstratis. Nec obstat distin-
ctio rerum, quâ Dominus Huetius eas vult divisas in res existentes à

parte rei. Quarum priori generi accenset rem infinitam ex idea rei infinitæ cognitam. Nam si Dominus Huetius argumentatur: Quæcunqve res non nisi à parte solius intellectûs innotescit, illa non existit; Mox ad Majorem respondeo per instantiam: Atqvi intellectus nobis non innotescit nisi à parte solius intellectûs. E. intellectus non existit. Igitur omnino putandum est, res, quæ solò quidem intellectu per suos tamen effectus nobis innotescunt; revera & necessario quoque existere; quæ verò in intellectu existunt absque effectu, vel aliâ affectione positivâ probatâ, ea esse mera entia rationis.

§. 2. Neque etiam committitur circulus, si arguor:

Cujuscunqve rei ideam clarè & distinctè percipio, illa existit;

Atqvi ideam rei infinitæ in mente mea percipio,

E. res infinita existit.

Minoremque probo ex singulari perceptione effectus. Eodem enim modò concludere tenor de Triangulo:

Cujus figuræ idea apparet clarè & distinctè triangularis, ea est triangulum,

A. Figuræ a, b, c, idea apparet clarè & distinctè triangularis, E. est Triangulum.

Hæc Minor aliunde probari non potest, nisi ex singulari perceptione, & inde adeò sufficienter probatur, ut nemo hominum eam possit inficiari.

Ad §. 10. Qv. IX. An per vitiosum ratiocinationis circulum existentiam DEI probet Cartesius?

§. 1. Negatur ob responsonem præcedentem.

Ad §. 11. Qv. X. An expugnari possint argumenta, quibus existentiam DEI demonstrare conatus est Cartesius, adeoque, ipsò fatente, ruat omnis ejus Philosophia, & fenestra aperta sit erroribus?

§. 1. Negatur. Quia contrarium est probatum, nunc ruit omnis objectionum Huetianarum fucata veritas, Doctrinaque Cartesiana infractis nititur talis.

CAPUT

CAPUT QUINTUM.

Expenditur Cartesii sententia de corpore & vacuo.

Q. I. *Quæ sit sententia Cartesii de corpore & vacuo? II. An habere partes à partibus secretas & divisas sit prius, quàm extensio? III. An omne corpus sit in corpore? IV. An corpus, cum movetur, & è loco in locum transfertur, non mutet locum? V. An dicere corpus duritie, mollitudine, calore, frigore, levitate, pondere, aliisque hujusmodi carere posse, extensione carere non posse idem valeat, ac si dicas, ceram figurâ quadratâ, globosâ, tereti, levi, angulatâ carere posse, non tamen posse omni figura carere? VI. An Cartesius augustissimum Eucharistia sacramentum doctrinâ suâ funditus labefactet statuens, extensionem revera non differre à corpore? VII. An Deus potuisset alium mundum creare? VIII. An ignorantio duplicis extensionis, quarum alia, quæ corporum est, positiva est; alia, quæ nihili est, positiva, in maximos errores Cartesium impeggerit? IX. An & quinam sit jocularis error Cartesii de corporum duritie? X. An parùm candidè agat Cartesius, cum mundum esse ait indefinitum?*

Qv. I. *Quæ sit sententia Cartesii de corpore & vacuo? Ad s. 1.*

§. 1. Cartesius asseruit, materiæ essentiam constare in extenso & quanto, hincque divisibili. vid. §. 4. Part. II. Quæ sententia maxime congruit Aristoteli statuenti omnem materiam quantam, quantitatem autem communi termino coherentem, Arist. Categ. de quant. & Cap. XIII. lib. IV. Metaph. hincque in partes divisibilem.

§. 2. Quod autem respiciat reliquas affectiones v. g. pondus, duritiam, colorem aut similia, non præcisè pertinere eas ad essentiam materiæ, utut multoties ei & quidem crassiori insint. vid. Cap. VI. lib. IV. Phys. Arist. ex quo occasionem hæc ita sentiendi nascus est.

§. 3. Horum præmissorum utrumque conatur demonstrare maximò etiam opere in substantia æthereo-æreâ, vid. §. 20. 22. & 23. Part. II. quam sententiam rursus probat Aristot. l. 4. c. 13. *Physic. Ergo & corporis tam magni quam parvi eadem est materia.* Et quidem suscepit hanc demonstrationem non perperam, sed ideo, quia præficus Philosophis hæc ipsa attributa substantiæ hujus tenuissimæ minus erant animadvertenda, tantum non negata, vid. Text. 52. lib. 4. cap. 8. *Phys.* & maximè Pacius à Beriga in *Comment. ad hunc locum.*

§. 4. Quæ affectiones tantum operantur, ut nunquam in substantia hac æthereo-aerea possit concipi vacuum aliquod reale, quin mox repletum erit materia aliâ simili circumstante & irruente, veluti fieri animadvertimus in aquâ, portione quâdam è medio vasis subtractâ.

§. 5. E contrariojasserit noster Autor, affectiones sensuales duritiei, colorem &c. minus in laudata substantia esse perceptibiles.

§. 6. His præsuppositis & ex natura faciliè demonstratis, ulterius probat, in rarefactione non contingere aliud quicquam, quàm figuræ corporis, quod rarefactum dicitur, mutationem; ita scilicet, ut rara corpora illa sint, inter quorum partes multa intervalla existunt corporibus aliis repleta; & per hoc tantum densiora reddantur, quod ipsorum partes ad invicem accedentes intervalla ista imminuant, vel planè tollant. vid. §. 6. Part. 2. *Princ. Philos.*

§. 7. Quæras, quid censuerit de Loco? Cùm ante eum jam fuerit controversum, utrum locus per superficiem, an verò per intervallum vel spatium sit definiendus: Distinxit prius inter locum internum & externum, dixitque locum internum, qui nimirum est inter substantiam æream fluidam, esse ipsissimam corporis locati magnitudinem, hincque ab ipso corpore inseparabilem; quippe quæ ratione extensionis suæ secundum trinam dimensionem quaquaversum aërem ambientem propellit, eumque in figuram sui similem transformat. Locum verò externum vocat illud, quod designat hanc corporis situationem.

§. 8. Quid spatium ejus extensum sit, exponit §. 10. Part. 2. *Princ. Philos.* nempe: *Non etiam in re differunt spatium, sive locus internus, & substantia corporea in eo contenta, sed tantum in modo, quò à nobis concipi solent. Revera enim extensio in longum, latum & profundum,*
quæ

quæ spatium constituit, eadem planè est cum illa, quæ constituit corpus. Sed in hoc differentia est, quod ipsam in corpore ut singularem consideremus, & putemus, semper mutari, quoties mutatur corpus; in spatio verò unitatem tantum genericam ipsi tribuamus, adè ut mutatio corpore, quod spatium implet, non tamen extensio spatii mutari censeatur, sed remanere una & eadem, quàm diu manet ejusdem magnitudinis ac figuræ. servatq; eundem situm inter externa quædam corpora, per quæ illud spatium determinamus.

§. 9. Et per hoc ipsum spatium voluit intellectam materiam illam subtilissimam æthereo-æream. Id quod facillè colligimus ex §. 16. & 17. nec non 22. 23. it. §. 48. & seqq. Part. 2. maximè verò Epist. 96. Part. II. in qua leguntur sequentia: *Omissi antehac ad te scribere, quid opiner esse id, quod impedit vacuum inter partes materiæ subtilis, propterea quod id explicare non poteram, nisi loquendo de alia quædam materia subtilissima, cujus in speciminibus meis mentionem facere nolui, ut eam totam Mundo meo reservarem; verùm tibi nimis debeo, quàm ut quicquam te celatum eam. Dicam igitur me concipere, sive potius demonstrativè invenire, præter materiam, ex qua constant terrestria corpora, duo alia materiæ genera, unam admodum subtilem, cujus partes rotundæ sunt, aut serè rotundæ, quemadmodum arenula; atq; hæc non solum terrestrium corporum poros implet, sed etiam cælos omnes componit. Alteram hæc multò subtiliorem, & cujus partes tam tenues sunt, & tam citò moventur, ut figuram certam nullam habeant, sed singulis momentis eam facillè assument, quæ ad exigua intervalla ab aliis corporibus non occupata, implenda requiritur.*

§. 10. Tandem totus est in eo, ut demonstret, omnem materiæ hujus subtilissimæ alterationem dependere à solo motu, quem unicum statuit localem vid. §. 25. Part. 2.

§. 11. In qua doctrina maximè digreditur ab ipso Arist. asserente, motum in alteratione absque motu locali peragi, quam sententiam Aristotelis nemo modernorum Physicorum experimentalium unquam approbabit.

Qv. II. An habere partes à partibus secretas & Ad §. 2.
divisas sit prius, quàm extensio?

§. 1. Negatur. Nam quicquid habet partes inter se divisas, & à parti-

partibus secretas, illud omnino præsupponit extensionem: Siquidem illæ partes rarissimè ipsò actu sunt divisæ, sed continuæ. Unde & Arist. cap. VII. Text. 44. & Cap. VIII. Text. 52. Lib. IV. Phys. omne corpus statuit continuum. Jam verò quicquid est continuum & divisibile, illud per naturam est extensum.

Ad eun-
dem.

Qv. III. An omne corpus fit in corpore?

§. I. Quia Cartesius substantiam æthereo-aëream constituit vacuum suum substantiale trina dimensione gaudens, omnino asseritur quæstio. Ultima autem hujus materiæ partes, quas tamen nemo nostrum scit definire, licet eas esse, omnino noverimus, dicuntur non esse in loco externo. Hæc doctrina est genuina Arist: qui tamen locum voluit definitum per superficiem corporis ambientis; cælum verò sequestravit è censu corporum naturalium, quod reliqua omnia circumdet. Et huc sunt referenda verba ejus, *locus est alicubi, non tamen ut in loco, sed ut terminus in re terminata. Non enim omne ens est in loco, sed tantum corpus mobile.* vid. Cap. 7. lib. 4. Text. 27. Physic.

Ad eun-
dem.

Qv. IV. An corpus, cum movetur, & è loco in locum transfertur, non mutet locum?

§. I. Distingvendum est inter locum internum & externum: De posterioris mutatione nunquam dubitavit, prioris verò negat Cartesius, vid. Thomaf. Phys. p. 37. quæst. 59. 60. & 61. cap. 8. & Pac. pag 576.

Qv. V. An dicere corpus duritiæ, mollitudinæ, calore, frigore, levitate, pondere, aliisque hujusmodi carere posse, extensione carere non posse, idem valeat, ac si dicas, ceram figurâ quadratâ, globosâ, tereti, levi, angulatâ carere posse, non tamen posse omni figurâ carere?

§. I. Concedo totam quæstionem. Inde autem nihil sequitur contra Cartesium. Nam à negatione specierum etiam multarum, modò non omnium, ad remotionem generis non valet consequentia. Potius juxta propria Domini Huetii verba elucescit, nullum corpus
omni

omni omnino extensione carere posse. Id quod Cartesius quoque demonstravit. Dominus Huetius autem §. præced. negavit. Unde ipse censendus est inconstans in sententiis suis; quod vitium tamen subinde, sed temere, imputavit Auctori nostro supra laudem posito. vid. *Epist. LXVII. Part. I.*

Qv. VI. An Cartesius augustissimum Eucharistiæ Sacramentum doctrinâ suâ funditus labefactet statuens, extensionem revera non differre à corpore?

§. I. Negatur. Nam expressè asseruit Cartesius, Deum multa posse efficere, quæ nos intelligere non possimus in Mysteriis, vid. *pag. 136. Resp. 4. & §. ult. Resp. hujus.* Præterea neminem perfvadebunt Theologi Pontificii, naturaliter panem transmutari in corpus Christi, solâ manente quantitate. Nam quomodo hoc exiguum spatium, detinens panem, capesset totum corpus Christi sub forma humana in trinâ dimensione? Igitur sicuti hoc negotium fidei Papalis soli omnipotentiae Divinae est relinqvendum, dum spatium tam exiguum capit totum corpus Christi cum omni figurâ humanâ secundum trinam dimensionem: ita etiam eidem relinqvatur & hoc, quod maneat eadem quantitas,

Qv. VII. An Deus potuisset alium mundum creare?

§. I. Respondeo distingvendo inter potentiam Dei absolutam & ordinatam, quæ nimirum per ordinem certum, qui semel ipsius omnipotentiae beneplacuit, & legem à se positam (quæ lex equidem à Deo ente liberrimò facile posset mutari, si voluntas ejus ita esset mutabilis, aliquidque ageret, cujus eum poenitere posset) limitatur. vid. *Thomas. Metaph. c. 8. p. 15.* De hac posteriori loqvitur Cartesius. vid. *pag. 341. Part. II. Epist. 104.* Statuens, mundum hunc ita esse conditum, ut semper æqualis existeret spatii athereo-ærei extensio. Igitur simul ac hæc tolleretur, mox pessum iret omnis ordo, dum nimirum similis globus hunc non potest attingere nisi in uno puncto, quò tactu dato, necessariò mundus hic dimoveretur è suo centro: idem esset quo-

que censendum de parallelepipedo alii imposito, utut alterum alterum integro tangat plano. Quid quod parallelepipeda secundum mentem Cartesii in globulos transfigurata nunquam formabunt nova parallelepipeda.

Qv. VIII. An ignoratio duplicis extensionis, quarum alia, quæ corporum est, positiva est, alia, quæ nihili est, negativa, in maximos errores Cartesium impegerit?

§. 1. Negatur. Imo Dominus Huetius glorians scientiâ extensionis & affectionum nihili negativi, aliquid humani passus est, ut cuilibet legenti mox apparebit. Nam si non entis affectiones creduntur veræ affectiones aliquid probantes, metus est, ne non enti competant tot affectiones, quot omnibus entibus totius universitatis mundanæ, vid: *Epitaph. Præadamitæ in Dialog. Danbauri*. Hinc quæstio non meretur ulteriorem refutationem. Salthm notetur, quod extensio nihili negativi remanentis in vase, postquam vinum à Deo in nihilum redactum, nullumque aliud corpus in vini locum est admissum, contrarietur (1) omni doctrinæ Aristotelicæ de inani. vid. *Lib. IV. Physic.* (2) Ipsi naturæ, prout docet stupenda vis pulveris pyrii & æolipilarum &c. (3) Experientiæ. Nam nonne pueruli experiuntur, parietes mitræ ori admotæ post attractum aerem in os ad se invicem quàm proximè accedere?

Ad §. 4.

Qv. IX. An & quinam sit jocularis error Cartesii de corporum durtiæ?

§. 1. Cartesius statuit, durtiæ non esse de essentia corporis. Quia multa dantur corpora durtiæ expertia v. g. aër &c. Hanc durtiæ Dominus Huetius comparat cum impenetrabilitate per vocem ἀνιστησιαν. Ast Cartesium hîc nullam intellexisse impenetrabilitatem, sed solam aliquam pressuram, docet occasio allegata §. 2. *Resp. Q. 1. Cap. V.* Præterea, ἀνιστησιαν quoque opponi apud Græcos mollitiæ, videre licet ex comment. *Galen. ad Aphor. LXVII. Sect. 5. Hippoc. κωκυλιος μὲν ἔν ἀνιηκεται τῷ χαυμῶ τὸ σκληρὸν καὶ ἀνιησιον: proprie igitur opponitur molli durum atque retinens &c.* Tandem nullum renisum,

nifum, exceptò eò, quem fovent particulæ æthereæ intra fe invicem, observari in aëre sibi relicto absque alio continente, testatur iterum experientia. Ex quo rursus liqvet, Dominum Huetium in quæstione duritiei minùs bene accommodasse doctrinam de impenetrabilitate aëri; quippe qui quidem æque est impenetrabilis ratione particularum suarum minimarum, Interim tamen dictò modò planè non retinens, utpote cum & plumeolis cedat mollissimis impulsis.

Qv. X. An parùm candidè agat Cartesius, cùm Ad §. 5. mundum esse ait indefinitum?

§. 1. Cartesius §. XXI. Part. 2. statuit, mundum vel universitatem substantia corporeæ nullos extensionis suæ fines habere (nobis cognitos vel ex natura cognoscibiles.) Ubicunqve enim fines illos esse fingamus, semper ultra ipsos aliqua spatia indefinite extensa non modò imaginamur; sed realia esse percipimus, ac proinde substantiam etiam corpoream indefinitè extensam in iis contineri.

§. 2. In hoc verò §. planè nihil voluit aliud, quàm muudi terminos esse adeò extensos, ut mens nostra eos emetiri nequeat, nullatenus verò docuit, mundum hunc revera sine suò carere. Quam suam mentem dilucidissimis verbis exposuit §. 26. Part. I. Et quia non potest fingi tantus stellarum numerus, quin plures adhuc à Deo creari potuisse credamus, illarum numerum indefinitum supponemus. Atque ita de reliquis, nec non §. 27. Hæcque indefinita dicemus potiùs quàm infinita; dum ut nomen infiniti soli Deo reservemus; quia in eo solo, omni ex parte, non modò nullos limites agnoscimus, sed etiam positivè nullos esse intelligimus; tum etiam, quia non eodem modò positivè intelligimus, alias res aliqua ex parte limitibus carere, sed negativè tantùm, eorum limites, si quos habeant, inveniri à nobis non posse, confitemur.

§. 3. Qvòd vox infinita vel potiùs indefinita à Philosophis accipitur eodem sensu, quò eà usus est Cartesius, apparet ex Schol. p. 32. Clav. in lib. 1. Propos. 12. Euclid. cujus verba sunt sequentia: Hac igitur de causa vult Euclides, rectam datam esse infinitam, hoc est, non habere magnitudinem determinatam, ut saltem ad ipsam productam perpendicularis possit deduci. Et Sturm. in Mathes. enucleatâ. Def. XXIII. Nec Scriptura Sacra abstinet à tali infinito & innumerabili juxta Cap. Genes. XIII. v. 16. Cap. XV. v. 5. Num. XXIII. v. 10. Jerem. XXX. v. 22.

Of. I. v. 10. Ebr. XIV. v. 12. &c. Unde malè concludit Dominus Huetius contra Cartesium §. 5. *Cap. V.* ex infinitudine hac mathematica mundum verè infinitum. Miror rursus, Dominum Huetium non esse recordatum hujus acceptionis notissimæ.

§. 4. De cœtero ad ultima hujus §. verba repet. responf. ad Q. VII. hujus C.

CAPUT SEXTUM.

Ad §. I. Expenditur Cartesii sententia de ortu mundi aspectabilis.

Q. I. Quæ sit Cartesii sententia de ortu trium elementorum, ex quibus mundum hunc aspectabilem constat esse docuit? II. An ex perpetua corpusculorum concursione & ramentorum decussu augeri indies necesse sit primum elementum, minui, tandemque deleri secundum?

Q. I. Quæ sit Cartesii sententia de ortu trium elementorum, ex quibus mundum hunc aspectabilem constat esse docuit?

§. 1. Tutissimè ex ipso hauriemus fonte hanc auctoris mentem, cujus verba sunt §. 48. *Part. III. Princip. Philosoph.* Itaque, ut natura legum efficacitatem in proposita hypothese ostendere incipiamus, considerandum est, illas particulas, in quas totam hujus mundi materiam initio divisam fuisse supponimus, non potuisse quidem initio esse sphericas, quia plures globuli simul juncti, spatium continuum non replent; sed cujuscunque figuræ tunc fuerit, eas non potuisse successu temporis non fieri rotundas, quandoquidem varios habuerunt motus circulares. Cum enim in principio satis magna vi motæ fuerint, ut unæ ab aliis se jungerentur, eadem illa vis perseverans, haud dubiè satis magna etiam fuit ad earum omnes angulos, dum sibi mutuo postea occurrerunt, atterendos: ad hoc enim non tanta, quàm ad illud, requirebatur. Et ex hoc solo, quod alicujus corporis anguli sic atterantur, facile intelligimus, illud tandem fieri rotundum: Quia hoc in loco nomen anguli ad omne id, quod

quod in tali corpore ultra figuram sphericam prominet, est extendendum.

§. 49. Cum autem nullibi spatia omni corpore vacua esse possint, cumque illæ rotundæ materiæ particule, simul junctæ, prææxigua quædam intervalla circa se relinquunt, necesse est, ista intervalla quibusdam aliis materiæ ramentis minutissimis, figuras ad ipsa implenda aptas habentibus, easque pro ratione loci occupandi perpetuo mutantibus, impleri. Nempe dum earum materiæ particularum, quæ sunt rotundæ, anguli paulatim atteruntur, id quod ex ipsis eraditur adeo est minutum, & tantam celeritatem acquirit, ut solâ vi sui motus in ramenta innumerabilia dividatur, sicque impleat omnes angulos, quos alia materiæ particula subingredi non possunt.

§. 50. Notandum enim est, quòd minora sunt ista particularum aliarum ramenta, eò facilius moveri atque in alia adhuc minutiora comminui posse: Quia quòd minora, eo plus habent superficiei, pro ratione suæ molis: Et occurrunt aliis corporibus secundum superficiem; dividuntur verò secundum molem.

§. 51. Notandum etiam est, ipsa multo celerius agitari, quàm alias materiæ particulas, à quibus tamen suam agitationem acquirunt: Quia dum hæc per rectas, & patentes vias feruntur, expellunt ista per obliquas & angustas. Eadem ratione, quâ videmus ex folle, quamvis lentè claudatur, aërem tamen valdè celeriter egredi, propter angustiam viæ, per quam transit. Jamque supra demonstratum est, aliquam materiæ portionem celerrimè moveri, ac in partes re ipsa indefinitas dividi debere, ut varii motus circulares & inæquales sine rarefactione vel vacuo fieri possint, nec ulla alia præter hanc ad id apta reperitur.

§. 52. Jam itaque duo habemus genera materiæ valdè diversa, quæ duo prima elementa hujus mundi spectabilis dici possunt. Primum est illius, quæ tantam vim habet agitationis, ut aliis corporibus occurrendo, in minutias indefinitæ parvitatæ dividatur, & figuras suas ad omnes angulorum ab iis relictorum angustias implendas accommodet. Alterum est ejus, quæ divisa est in particulas sphericas, valdè quidem minutas, si cum iis corporibus, quæ oculis cernere possumus comparantur; sed tamen certè ac determinatæ quantitatis & divisibiles in alias multo minores. Tertiumque paulo post inveniemus, constans partibus vel magis crassis, vel figuras minùs admodum aptas habentibus. Et ex his tribus omnia hujus

mundi aspectabilis corpora componi ostendemus: Nempe solem & stellas fixas ex primo, caelos ex secundo, & terram cum Planetis & Cometis ex tertio. Cum enim sol & fixa lumen ex se emittant; caeli illud transmittant; terra, Planetae, ac Cometae remittant: triplicem hanc differentiam in aspectum incurrentem non male ad tria elementa referemus.

Ad §. 2.

Qv. II. An ex perpetua corpusculorum concursione & ramentorum decussu augeri indies necesse sit primum elementum, minui tandemque deleri secundum?

§. 1. In quaestione hujus affirmativam totus confidit Dominus Hueticus, eaque Doctrinam Cartesii de ortu trium Elementorum eradicare conatur: Ast si penitus Cartesii mentem erimus intuiti, Negativa suapte efflorescet. Proin Cartes. §. XLVIII. Part. III. in eo est, ut supponat, totam hujus mundi aspectabilis materiam initio divisam fuisse in particulas talium figurarum, quae sibi adaptatae nullum relinquere spatium vacuum, prout constat ex Textibus allegatis.

§. 2. Quae aptitudo nullatenus potuit offendi in sphaerica; licet haec postmodum motui fuerit commodissima. Igitur aliam praeter sphaericam figuram particulis istis attribuens asserit, in ulteriori mundi productione (quam Theologi vocant creationem secundam) particulas istas esse transfiguratas in sphaerulas, angularibus eminentiis sensim attritis, atque ulterius per continuatum motum imminutis, adeo, ut majuscula per interstitia globulosa deciderint in locum minusculae, verò interstitia ista inter globulos extantia replerint, nec motui globulorum fuerint obstaculo; quae verò abundaverint, sint collectae in vorticem solis & stellarum fixarum.

§. 3. Hisce corpusculis semel in creatione transfiguratis, motus globulorum perennat cum particulis interpositis, Quae quia à nulla causa externa impelluntur in se invicem motu quodam vehementi; sed semper inter sese gaudent blandò renisu, quamdiu sunt intimè contigua vel magis continua, optimè agitantur atque commoventur absque ulteriori imminutione. Perinde sicuti observamus particulas aquae sibi invicem impositas permanere in jugi fluiditate absque ulteriori imminutione vel alteratione, quamdiu sunt liberi à vi externâ.

Hac

Hæc verò in frigore accedente, tota demum aquarum facies transfiguratur. Imò manifestius adhuc exemplum nobis suggerunt lixivie bene filtrata; quippe quæ absque ullo ulteriori attritu in æternum possunt commoveri. Hic iterum deprehendimus assentientem Aristot. *T. 48. Cap. VII. Lib. IV. Physic. Et fertur igitur unumquodque optimâ ratione ad suam locum. Quod enim deinceps collocatum est, at tangit non vi, illud est cognatum, & copulata quidem in unam naturam sunt impatibilia, cum autem se tangunt, vicissim agere & pati possunt.*

§. 4. Tandem ulterior attritus per naturam penitus est impossibilis in his globulis sibi relictis. Siquidem globulos vicinos non potest attingere nisi in unico puncto. Quò tactu, cum singuli globuli sint in motu, nullus potest fortis attritus evenire, prout demonstrat quotidiana experientia.

§. 5. Ubi verò circa novum quendam vorticem particulæ & globosæ & ramosæ vi quâdam fortiori agitantur, ibi nullum est dubium, quin transeant in alias adhuc figuras novorumque corporum schemata representent. vid. §. 85. *Part. II.* Quem tamen ulteriorem attritum contra intentionem Cartesii asseruit universalem Heinr. Morus in *Metaph. Enchiridio cap. 16.*

§. 6. Nec mihi veri sit simile, particulas illas minutas fuisse cubicas. Nam hæc si fuissent, ramenta suffecissent soli expletioni interstitiorum. Quare potius arbitror, particulas fuisse parallelepipedas ad minimum duobus Cubis conjunctis æquales, quæ procrearunt globulos tantos, quantos procreare potuerunt cubi in parallelepipedis contenti: Ramenta quoque ($3\frac{1}{2}$ præterpropter plura ipsis globulis) hęc pacto remansere sat copiosa, eaque diversæ magnitudinis. Cum eminentiæ angulares semper fuerint eminentiis axium majores. Id quod maximè requirebatur in producendis duobus reliquis elementis diversæ magnitudinis, primo nimirum & tertio.

§. 7. Quæ præterea Henricus Morus loc. alleg. acerrimè disputavit contra Cartesii mundum infinitum, facilè, & quidem sponte, pereunt ex Respons. ad Quæst. ult. Cap. præcedentis. Quare molliuntur & ictus, quos Cartesio minitatur hęc malleo Dominus Huetius.

§. 8. Qui rursus §. ultimo hujus Cap. per prisma suum sexangulum aliquid humani est passus contra principia Mechanica. Nam
utur

utut lubentissimè largiar, prisma tale posse replere spatium quoddam, quatenus nimirum constat ex sex prismatibus trilateralibus, iisque æquilateralibus, quorum bases sunt triangula æquilatera. vid. *Theor. ex Propos. 16. lib. 4. Element. Tacquet.* attamen nunquam hæc prismata ulterius poterunt resolvi in alia sexangularia, longè potiùs cedunt in jamjam descripta æquilateralia infinita. Quæ verò continent sphaerulas $4\frac{3}{4}$ & $\frac{1}{8}$ præterpropter his prismatibus ipsis minores. Ultro fateor, hanc figuram non ineptè hîc quoque posse supponi: Sed non eo modo, quem sibi concepit Dominus Huetius.

§. 9. Hæc si quis altioris mentis lance trutinaverit, mox agnoscat objectionis hujus Huetianæ imbecillitatem.

§. 10. Et hæc sunt præsupposita Cartesii, quæ assumpsit fidei Christianæ contraria eatenus, quatenus in verbo Dei quidè non ita recitantur, attamen planè nihil contrarii S. S. inferunt, dum omnia ordine à Deo producta esse asserunt. Quæ ipsa omnino pia in sese continent meditationè, quâ summa Creatoris sapientia atque potentia eximiè illustratur. Cùm enim hoc modò clarissimè demonstraretur, magnam illam molem, vel minimam etiam ejus particulam, à nulla re creata moveri potuisse, summus profectò & infinitus tantæ molis motor agnoscendus est. En igitur sic ex visibilibus Dei factis infinitam ipsius & invisibilem clarè inspectam potentiam, Quidni ergo admitti poterit pia hæc meditatio atque hypothesis, quâ magis divina potentia celebratur, quàm quòd verbo Dei sit contraria? Et quemadmodum Autor libri de Colloquio Christi cùm discipulis in itinere Emmautico à nullo culpatur, quod plura Christi & Discipulorum verba præter S. S. auctoritatem in illo libello referantur, quoniam non sunt contra S. S. Sic etiam hæc Cartesii meditatio admittenda erit vel saltem ex hypothesi: Siquidem hæc ipsa nihil fidei orthodoxæ contrarium aut impium statuitur, sed asseritur aliquid ibi, ubi S. S. tacet, hac nihilominus sic meditandi ansam suggerente, vid. verba ultima §. seqv.

§. 11. Tandem nequaquam blasphemix est insimulandus Cartesius, quòd meditationes hæc de opere creationis redoleant viles tornatorum vel aliorum artificum operationes mechanicas: Siquidem & *ἱερόπνευστος* ☉ Propheta Jesaias Cap. LXIV, v. 8. divinam Majestatem alloqui non est veritus his verbis: *Et nunc Domine Pater noster es tu, nos verò lutum, & factus noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.*

Quæ

Quæ accommodavit B. noster Lutherus ad figulum inqviens: *Uber nun HErr du bist unser Vater/ wir sind Thon/ du bist unser Töpffer. vid. Cap. IX. ad Rom. v. 20. & Esaie Cap. XXIX, 15. 16. Cap. XLV, v. 9. Jerem. XVIII, 1.--6. Sirac. XXXIII, 13.*

§. 12. Ex quibus id discimus, non alia in Physicis agnoscenda esse Principia, quàm Mechanica; eumque, qui Chymia & his scientiis non est instructus, de rebus Physicis, ut cœcum de coloribus temere judicare. Moneo verò id rursus ad imitationem Aristot. *Libr. I. Cap. VIII. Text. 63. Physf. Fiunt autem quæ simpliciter fiunt, partim figuræ mutatione; ut statua ex ære: quædam adjectione, ut ea quæ augentur: nonnulla ablatione, ut ex lapide Mercurius: alia ex compositione, ut domus: alia variatione, ut quorum materia mutatur. Quæcunque autem sic fiunt, constat ex subjectis fieri.*

CAPUT SEPTIMUM.

Expenditur Cartesii sententia de causâ gravitatis
Corporum terrestrium.

Qv. Quæ sit Cartesii sententia de causâ gravi- Ad §. 1.
tatis?

§. 1. Rursus audiamus ipsum nostrum Philosophum loquentem
§. 20. *Part. IV. Vis gravitatis à tertia ista globulorum cœlestium actione non multùm differt. Ut enim illi globuli per solum suum motum, quo sine discrimine quæquaversus feruntur, omnes cujusque guttae particulas versus ejus centrum equaliter premunt, sicque ipsam guttam faciunt rotundam; ita per eundem motum, totius molis terræ occursum impedit, ne secundum lineas rectas ferantur, omnes ejus partes versus medium propellant: Atque in hoc gravitas corporum terrestrium consistit.*

§. 2. Jam quod respicit objectionem Domini Huetii in §. 2. hujus capituli, mox cernere licet Lectori rerum naturalium perito, Auctorem confundere causam gravitatis efficientem principalem cum causis minùs principalibus concurrentibus, gravitatemque aut accelerantibus, aut retardantibus. Ad §. 2.

CAPUT OCTAVUM.

Expenditur generatim Cartesiana Philosophia.

§. 1. Ultimum caput aggredi supersedeo, quippe quod totum totum continet nudam repetitionem eorum, quæ sunt Cartesio jamjam objecta & in Resp. præcedentibus refutata.

§. 2. Nec animus est maledictis Domini Huetii respondere.

§. 3. Interim tamen Lectori Benevolo in memoriam revoco §. 200. Part. IV. Princ. Phil. in quò ipse fatetur, se nunquam studuisse novitatibus præter necessitatem. Textus autem sic sonat: *Sed velim etiam notari, me hic universam rerum materialium naturam ita conatam esse explicare, ut nullò planè principio ad hoc usus sim, quod non ab Aristotele, omnibusque aliis omnium seculorum Philosophis fuerit admissum: adeò, ut hæc Philosophia non sit nova, sed omnium maximè antiqua & vulgaris. Nempe figuras & motus & magnitudines corporum consideravi, atque secundum leges Mechanicæ certis & quotidianis experimentis confirmatas, quidnam ex istorum corporum mutuò concursu sequi debeat, examinavi. Quis autem unquam dubitavit, quin corpora moveantur, variasque habeant magnitudines & figuras, pro quarum diversitate ipsorum etiam motus variantur, atque ex mutua collisione, quæ majuscula sunt, in multa minora dividantur, & figuras mutant? Hoc non unò tantùm sensu, sed pluribus, visu, tactu, auditu, deprehendimus; hoc etiam distinctè imaginamur & intelligimus: quod de reliquis, ut de coloribus, de sonis, & cæteris, quæ non ope plurium sensuum, sed singulorum duntaxat percipiuntur, dici non potest: semper enim eorum imagines in cogitatione nostra sunt confusæ, nec quidnam illa sint scimus.* Sic v. gr. solò visu nemo dignoscet figuram §. 3. Qv. II. Cap. 1. in arce Lichtenburgensi sese diversimode representantem, utut demum alio sensu, tactu nimirum dimetiendo figuræ diametros, suppetias ferente, ratio mox apprehendat faciem nativam.

§. 4. Similiter §. 202. *At Democritus etiam corpuscula quædam imaginabatur, varias figuras, magnitudines & motus habentia, ex quòrum coacervatione, mutuisque concursibus, omnia sensilia corpora exsurgerent; & tamen ejus philosophandi ratio vulgo ab omnibus rejici solet. Verum nemo unquam illam rejecit, propterea quòd in eo conside-*

raren-

varentur quædam corpora tam minuta, ut sensum effugere, quæ varias magnitudines, figuras & motus habere dicerentur; quia nemo potest dubitare, quin multa revera talia sint, ut modo ostensum est. Sed rejecta est, primo quia illa corpuscula indivisibilia supponebat; quo nomine etiam ego illam rejicio: deinde quia vacuum circa ipsa esse fingebat; quod ego nullum dari posse demonstro: tertio quia gravitatem iisdem tribuebat; quam ego nullam in ullo corpore cum solum spectatur, sed tantum quatenus ab aliorum corporum situ & motu dependet, atque ad alia refertur intelligo. Ac denique quia non ostendebat, quo factores singula ex solo corpusculorum concursu orirentur, vel si de aliquibus id ostenderet, non omnes ejus rationes inter se cohærebant; saltem quantum judicare licet ex iis, quæ de ipsius opinionibus memoria prodita sunt. An autem ea quæ hætenus de Philosophia scripsi, satis cohæreant; aliis judicandum relinquo.

§. 5. Hi ipsi paragraphi luculenter satis innuunt, quod, ut ut Cartesius cum omnibus Philosophis tam priscis quam recentioribus eodem usus sit genere principiorum cognoscendi ac essendi, nihilominus multa lumini naturali magis convenientia & aperta in medium protulerit. Hincque ejus Philosophia non sit judicanda confarcinata ex aliorum Philosophorum dogmatibus sine justissima methodo. Nam priscos multoties eandem intendisse metam, v. gr. Aristotelem studentem DEO indagando per doctrinam motus corporum naturalium mobilium continuorum, ultro confiteor; sic verò attigisse pernego.

§. 6. Nec penes eruditos in incertis versatur, nostro & superiori seculo existisse viros egregios, qui hos rei Philosophicæ defectus animadverterint anxiique fuerint in suggerendis consiliis Scientiarum augendarum. vid. Fr. Baco de Verulamio, Joh. Baptista van Helmont, Illustrissimus Robertus Boyle in Scriptis suis ingeniosissimis.

§. 7. Quæ omnia si, Lector Benevole, sincero animo perpende-
ris, deprehendes pro æquanimitate Tua, quod rigidior virgula censura à Domino Huetio sit extensa super scripta Cartesiana, quæ in plurimis minùs penetrasse videtur.

§. 8. Facile quoque prævideo non defuturos, qui me ex Capite tertio hujus defensionis crassissimorum accusabunt errorum Logico-
rum.

rum. Sed hos volo rogatos, ut iniquius iudicium suspendant, donec meas audiant responsiones. Impræsentiarum enim nolui vagari extra controversias à Domino Huetio motas.

§. 9. Ultimò monendus etiam est Lector, me hæc omnia disputasse κατ' ἀνθερωπον. Sunt enim quædam, v. gr. de anima, de vacuo, quæ aliquantò aliter sentio. Forsitan etiam propediem eruditis quædam cogitanda erunt proposita de elementorum transmutatione mutua ab amico, cui magis licet esse otioso.

Errata extantiora sic corrigantur.

Pag. 9. l. 8. lege perceptam. ibid. lin. 17. demonstratu. p. 19. lin. 22. pro tribuens lege tribuens. p. 23. lin. 22. pro sententia lege sententia. p. 25. l. 14. lege Tractatus. p. 27. lin. 17. lege suppositionibus. p. 28. lin. 14. lege Responsi. p. 29. lin. 6. lege resolvitur pro resoluitur. ibid. lin. 25. pone pro intellam intellectam. p. 33. lin. 12. commercii pro commertii. p. 34. lin. 4. lege perceptam. lin. 17. diffitebitur. p. 36. lin. 28. lege eandemque pro eademque. p. 39. lin. 8. lege unde. lin. 21. opinio. p. 42. lin. antep. lege gentes pro gentiles. p. 31. lin. 18. post obnoxios adde novimus; mentem verò. p. 55. lin. 12. post siquidem appone globulus.

01 A 66 06

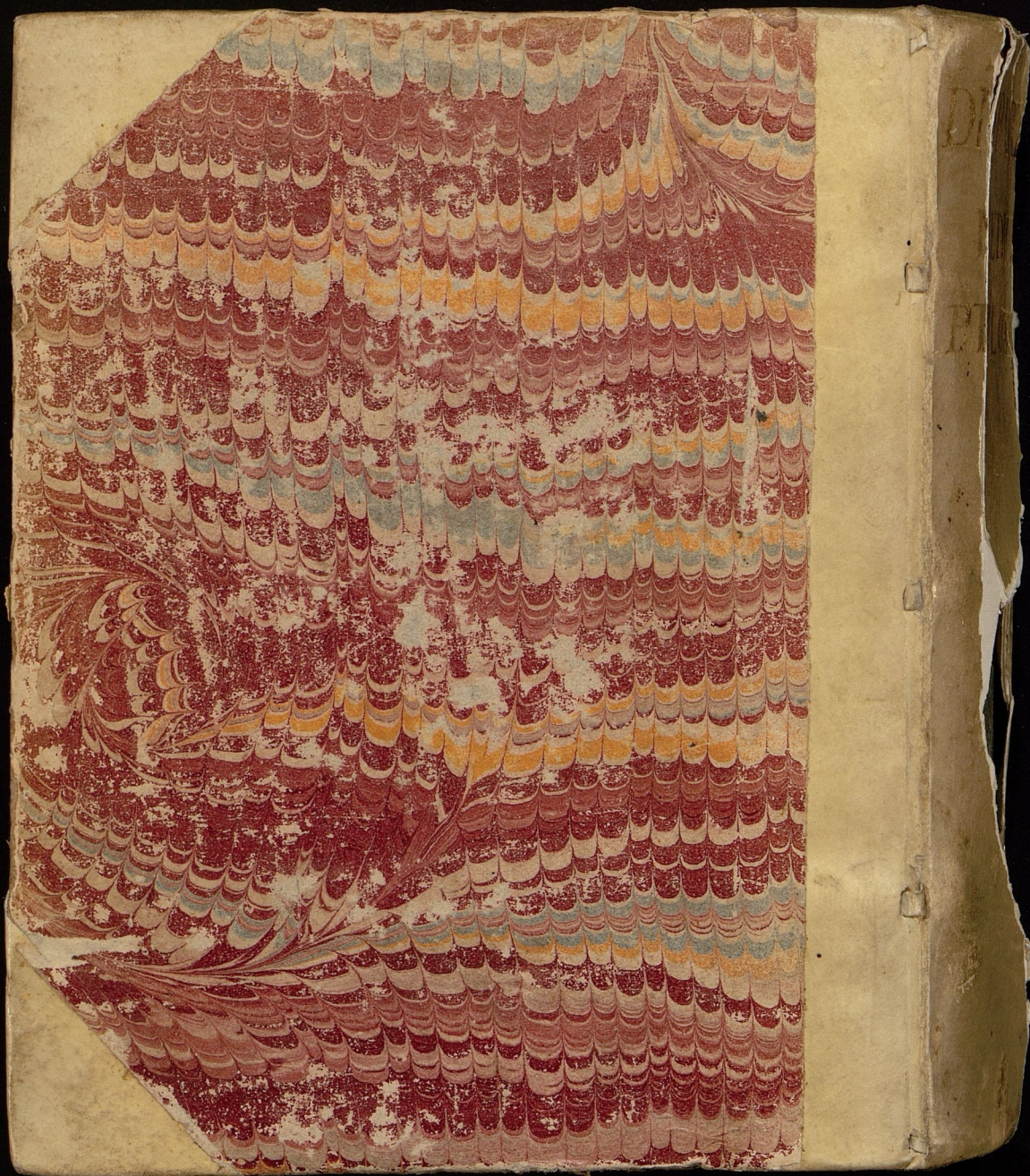
ULB Halle 3
002 937 204

Sb.

V D 17

PHILOSOPHIÆ
CARTESIANÆ
adversus
CENSURAM
PETRI DANIELIS HUETII
VINDICATIO,

In qua pleraqve intricatiora Cartesii
loca clarè explanantur

Autore

D. A. P.

L I P S I Æ,
Impensis JOHANNIS CASPARI MEYERI.
Literis CHRISTIANI BANCKMANNI.
Anno M. DG. XG.